

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 22. februarja 1980 – št. 4 – letnik XXXI

Med drugim preberite

- O PREOBlikOVANJU PREDMETNIKA OSNOVNE ŠOLE, str. 2
- ZAKON BOMO IMELI, POTREBUJEMO PA ŠE MARSIKAJ, str. 3
- VPRAŠANJA, O KATERIH NISEM SAMO RAZMIŠLJAL, str. 4
- ŠOLA, KRAJEVNA SKUPNOST IN PROSTI ČAS, str. 5
- OTROKU VZGAJAMO POGUM, DA BO VISOKO LETAL, str. 10

Pospešeno po poti preobrazbe

Po mnogih dosedanjih razpravah in razmišljanjih ter prispevkih v tisku se je v naši javnosti lahko ustvarila vtis, kot da začetek in konec preobrazbe vzgoje in izobraževanja natanko sovpada s sprejemom zakonov s področja vzgoje in izobraževanja ali s šolskim letom 1980/81. Res je sicer, da bomo v šolskem letu 1980/81 v prve letnike vseh srednjih šol uvedli nove vzgojno-izobraževalne programe ter postopno uveljavljali še nekatere pomembnejše spremembe, zlasti na področju vzgoje in izobraževanja po osnovni šoli. Kljub temu pa je treba poudariti, da so vse dejavnosti, predvidene v šolskem letu 1980/81 in v obdobju po njem pa tudi dosednji procesi na področju vzgoje in izobraževanja le koraki v postopnem spreminjanju in preoblikovanju samoupravnih in družbenoekonomskih odnosov, vsebine, načinov in možnosti za delo ter organiziranje v vzgoji in izobraževanju. V tem in še nadaljnjih zapisih bomo poskušali pokazati na nekatere značilnosti in temeljne sestavine usmerje-

nega izobraževanja, v katerem združujemo celotno vzgojo in izobraževanje po osnovni šoli, ter na neprekinjeno povezanost njegovega oblikovanja.

Bistveni cilj, ki ga želimo doseči s preobrazbo vzgoje in izobraževanja, je v tem, da mora postati razvoj vzgojno-izobraževalne dejavnosti neposredna in neodtujljiva pravica in odgovornost delavcev, delovnih ljudi in občanov, združenih in organiziranih po načelih socialističnega samoupravljanja. Pri doseganju tega cilja nismo šele na začetku poti, saj so že kar daleč za nami časi, ko se je ta neposredna pravica in odgovornost izčrpala le pri zagotavljanju materialnih, prostorskih in finančnih možnosti za izvajanje izobraževalne dejavnosti, vanjo pa ni bila vključena tudi pravica in odgovornost določanja vsebine, obsega, pogojev in načinov opravljanja te dejavnosti. Z ustreznim organiziranjem smo za usmerjeno izobraževanje zlasti v posebnih izobraževalnih skupnostih začrtali samoupravne poti za uveljavljanje celovitne vloge de-

lavce, delovnih ljudi in občanov. Ta vloga pa se tudi že uresničuje. Ustanovljenih je 17 posebnih izobraževalnih skupnosti za vsa področja materialne proizvodnje in za zdravstvo, za druga področja družbenih dejavnosti pa se posebne izobraževalne skupnosti ustanavljajo.

Prav zdaj se uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih dogovarjajo in odločajo o vrsti in številu usmeritev izobraževanja ter vzgojno-izobraževalnih programov, s katerimi bodo zagotavljali izobraževanje za potrebe svojega področja ali stroke. Tako bodo ob upoštevanju družbenih potreb in interesov ter najširših smotrov vzgoje in izobraževanja določili vsebino, obseg, pogoje in načine izobraževanja za potrebe svojega področja združenega dela oziroma stroke. Toda tudi pri tem nismo brez izkušenj. O obsegu izobraževanja so se uporabniki in izvajalci v posebnih izobraževalnih skupnostih dogovarjali in sporazumevali že doslej, zlasti pa v zdanjih treh, štirih letih, odkar

poteka organizirana družbena akcija poklicnega usmerjanja in usmerjanja vpisa. Mimogrede povedano so izkušnje iz te akcije dragocene tudi za uresničevanje usmerjanja, ki postaja v usmerjenem izobraževanju še pomembnejša skupna naloga vseh organiziranih družbenih sil. Način izobraževanja, ki jih v usmerjenem izobraževanju sistemsko uvajamo (pred vstopom v delo, iz dela in ob delu) so se prav tako uveljavili že doslej, gre le za to, da bi najprej razvijali in zagotovili njihovo enakovrednost. Na videz je uvajanje skupne vzgojno-izobraževalne osnove, to je enotnih programskih vsebin na začetku usmerjenega izobraževanja največja sprememba, ki jo bo doživela vsebina vzgoje in izobraževanja v dosedanjih srednjih šolah. V resnici pa gre le za nadaljevanje in uzakonitev procesov, ki so se že začeli, saj so se v zadnjih letih poklicne in druge srednje šole glede na vrsto, obseg in zahtevnost splošno izobraževalnih vsebin vse bolj izenačevale. Enako velika in pomembna, če ne celo bolj pomembna sprememba, ki jo načrtujemo, pa je izenačevanje dosedanjih vrst srednjih šol v posamezni stroki tudi glede vrste in zahtevnosti strokovne teoretičnih vsebin in praktičnih znanj. Ta naloga pa je bila doslej še premalo upoštevana.

Tudi na področju samoupravne organiziranosti vzgojno-izobraževalne dejavnosti na načelih združenega dela, povezovanja te dejavnosti z drugimi področji združenega dela, uveljavljanja neposrednih odnosov v svobodni menjavi dela ter pripravljenosti drugih področij združenega dela, da prevzemajo del odgovornosti tudi pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega dela smo dosegli doslej pomembne uspehe, predvsem pa je ustvarjeno ugodno družbeno-politično ozračje za nadaljnjo graditev novih odnosov. Ne nazadnje je pomembno, da smo tudi pri strokovnih pripravah zastavili delo bolj načrtno kot doslej. Obstajajo vse možnosti za neprestano izboljševanje strokovnosti vzgojno-izobraževalnega dela in uspešno uvajanje novosti pri tem delu.

Po dolgotrajnih, vendar poglavljenih razpravah in z družbeno-političnih kot tudi strokovnih izhodišč končujemo delo na zakonodajnem področju. Zakon o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraže-

vanja je že sprejet, pripravljen pa je tudi predlog sistemskega zakona o usmerjenem izobraževanju. Hkrati z njim so se v posebnih izobraževalnih skupnostih in Izobraževalni skupnosti Slovenije izoblikovala izhodišča za oblikovanje mreže vzgojno-izobraževalnih organizacij usmerjenega izobraževanja ter predlogi o predvidenem številu prostih mest za vpis novincev v usmerjeno izobraževanje v šol. l. 1980/81. Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje je sprejel predmetnik in učni načrt skupne vzgojno-izobraževalne osnove ter časne smernice za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju.

Vse, kar smo zapisali, pa je le del dejavnosti, ki smo jih že opravili, ki jih izvajamo in ki so še pred nami. Hoteli smo le pokazati, da ni razlogov za pretirano bojazen in zaskrbljenost, čeprav seveda ni mogoče zanikati vprašanj, ki še niso rešena in ki se bodo pojavljala še na novo. S pospešenim družbeno-političnim in strokovnim delom pa bo mogoče vsa takšna vprašanja reševati sproti. Pri tem pa je pomembno tudi razčistiti zastarelo miselnost in težnje po ohranjanju zdajšnjih odnosov in zdajšnjega stanja. Te se med drugim kažejo tudi v tem, da je v srednjem izobraževanju potrebno ohraniti različne vrste šol, tako na eni strani poklicne šole, na drugi strani pa gimnazije kot splošno izobraževalno pripravljalnico za študij na višjih in visokih šolah — ter proti napočnemu tolmačenju in razumevanju usmerjenega izobraževanja, ki se kaže zlasti v širjenju govorice o uvajanju desetletke, skupne enoletne oziroma dvoletne srednje šole, v pojmovanju, da bo lahko kar vsakdo izvajal usmerjeno izobraževanje — tudi osnovna šola — ne da bi moral izpolniti družbeno dogovorjene pogoje in podobno.

Tudi zaradi razčiščevanja takih in podobnih vprašanj bomo v nadaljnjih številkah Prosvetnega delavca, prek drugih sredstev javnega obveščanja in drugače še podrobneje obveščali javnost o predvidenih rešitvah, dejavnostih in nalogah zato, da bi vsi delavci v združenem delu, bolj zavzeto in ustvarjalno sodelovali. To pa je pogoj za uspešno preobrazbo vzgoje in izobraževanja.

JOŽE MIKLAVC

V dobri družbi

Vpis in zasnova v usmerjenem izobraževanju

Izvršni odbor Izobraževalne skupnosti Slovenije je večji del svoje seje dne 19. 2. 1980 namenil gradivom, ki so pomembna za prehod na usmerjeno izobraževanje. Priprave na uvajanje usmerjenega izobraževanja potekajo namreč pospešeno: konec marca bo skupščina SRS sklepala o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju, ki je izšel te dni v skupščinskem Poročevalcu; aprila bo skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije obravnavala programsko zasnovo posameznih področij in dejavnosti, novo mrežo za usmerjeno izobraževanje ter vpis v posamezne programe in usmeritve. O vseh teh vprašanjih se bo izrekla še javna razprava, ki jo bo vodila prihodnje tedne Socialistična zveza delovnega ljudstva: območni posveti naj bi pospešili dogovarjanje o novi mreži usmerjenega izobraževanja in spodbudili priprave za njegovo uvajanje.

Izvršni odbor Izobraževalne skupnosti Slovenije je tokrat kritično ocenil nekatera delovna gradiva in izoblikoval do njih svoja stališča in predloge. Udeleženci so najprej obravnavali predlog programske zasnove za pedagoško usmeritev. Poudarili so, da je višja izobrazba spodnja dopustna izobrazbena meja za učitelja osnovne šole. Ne smemo dopustiti niti teoretične možnosti, da bi se nam zakonito vrinili v osnovno šolo nekaki »pomožni učitelji« ali asistenti s štiri letno srednjo šolo. Sicer pa je taka zahteva zapisana že v zdajšnjih predlogih zakona o osnovni šoli in zakona o usmerjenem izobraževanju.

Precej je bilo razprave tudi o programskih zasnovah nekaterih drugih področij (zdravstvo, družboslovno-jezikovna usmeri-

tev, upravno-pravna usmeritev itd.). Tu strokovni sveti posebnih izobraževalnih skupnosti še usklajujejo predloge in oblikujejo programsko zgradbo. Pomemben je poudarek v razpravi, da je potrebno skrbno uskladiti besedila programskih zasnov, ki nastajajo v posebnih izobraževalnih skupnostih, da ne bi nastala nepotrebna neskladja in nespo- razumi. Tudi jezikovno bi bilo treba skrbno pretehtati novo izrazje, da ne bi uvajali slabih izrazov, ki bi se ustalili v našem pedagoškem slovarju.

Izobraževalna skupnost Slovenije in posebne izobraževalne skupnosti končujejo razčlenbo podatkov, ki opredeljujejo število vpisanih mest in vpis za šolsko leto 1980-81 v prve letnike srednjega in visokega izobraževanja. Naloga ni preprosta, saj je v srednjem izobraževanju predvidenih več kot 42.000 vpisnih mest za novince. To število je treba razčleniti v skladu s potrebami združenega dela in zmogljivostmi šol na petdeset različnih usmeritev in še več programov, upoštevajoč pri tem mladino in že zaposlene delavce. Pri preoblikovanju šolske mreže pa bo poleg teh dejavnikov in demografskih možnosti treba upoštevati tudi resnične možnosti za kakovostno vzgojno-izobraževalno delo. Prav te možnosti pa povedo, da pregosta mreža majhnih šol in oddelkov, ne bi mogla zadostiti strogim zahtevam, ki jih nalaga zakon o usmerjenem izobraževanju ustanoviteljem.

Vsem tem vprašanjem je namenjena posebna pozornost tudi prihodnje mesece, zato bomo o njih v našem časopisu pisali še podrobneje. J. V.

Težave se kopičijo

Ni novost, da so delavske univerze vsa leta veliko prispevale k razvoju vzgojno-izobraževalnega področja in imele v njem ustrezno mesto. Tudi zdaj vztrajno iščejo najboljše poti, da bi svoje delo v letošnjem letu in v prihodnjem srednjeročnem obdobju načrtno usmerile v skladu s smernicami in ustaljenimi težnjami.

Srednjeročno načrtovanje dejavnosti in razvoja delavskih univerz še zdaleč ni preprosto, saj prinašajo nenehne spremembe tudi različne težave, pa tudi nejasne opredelitve glede načina plačevanja posameznih storitev. To je pokazala zavzeta razprava na nedavni seji izvršnega odbora skupščine Zveze delavskih univerz Slovenije pod vodstvom Marjana Laha.

Kot vemo, se pri občinskih izobraževalnih skupnostih pripravljajo sedaj temeljni načrta — akcija, ki ne poteka tako, kot bi želeli. Od te akcije je odvisno načrtovanje dejavnosti in razvoja delavskih univerz v Sloveniji. Med drugim gre tudi za problem financiranja ob zaposlovanju novih delavcev pri delavskih univerzah (s soglasjem občinskih izobraževalnih skupnosti) in honorarnih sodelavcev, potrebnih pri raznoliki dejavnosti univerz. Nejasnost nastane že pri načinu izplačevanja, pri nejasno opredeljenih pojmi o tem, kaj so av-

torski honorarji in kaj intelektualne storitve. Upoštevati je treba tudi dograjevanje zasnove o vlogi delavskih univerz v usmerjenem izobraževanju po novih zakonih in potrebah. Opozorimo naj tudi na sodelovanje delavskih univerz pri načrtovanju vpisa odraslih v prve letnike srednjega in visokošolskega usmerjenega izobraževanja. Vedno znova splava na površje star problem: financiranje potrebe tega izobraževanja (odvisno od posluha občinskih izobraževalnih skupnosti ali organizacij združenega dela) in dovoljena masa skupne porabe. Če opredelimo omejevanje porabe kot edino možnost za redno izvajanje resolucij, se nehotе vsiljuje vprašanje — ali je izobraževanje sploh še potrebno?

Delavske univerze so se dogovorile, da bodo iskale skupne možnosti v dogovorih znotraj interesnih, občinskih in posebnih izobraževalnih skupnosti glede na potrebe, skupno zasnovane programe. Zveza pa bo pripravila predlog programov skupnih nalog, ki naj bi jih prek menjave dela opravljala v Izobraževalni skupnosti Slovenije.

Glede na uresničevanje zakonov s področja vzgoje in izobraževanja bo Zveza delavskih univerz Slovenije namenjala posebno pozornost uveljavljanju

O preoblikovanju predmetnika osnovne šole

Leta 1979 je Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje sprejel nov vzgojni načrt za vzgojno-varstveno delo s predšolskimi otroki in skupne vzgojno-izobraževalne osnove za šolanje učencev po osnovni šoli v srednjem usmerjenem izobraževanju.

Nujno je torej, da hkrati s tem potekajo tudi priprave za prenovu predmetnika in učnega načrta osnovne šole, ki naj bo v prihodnje bolj usklajena in trdno povezana s predšolsko vzgojo in srednjim usmerjenim izobraževanjem.

Temeljni družbeni smoter osnovne šole — razvijati svobodno, ustvarjalno, samostojno in celostno osebnost samoupravne socialistične družbe, se ni

spremenil, le poglobile in razširile so se nekatere njegove sestavine. Med temi so zlasti tiste, ki naglašajo usposabljanje učencev za samoupravljanje, družbeno

Za bogatejše kulturno sodelovanje

Pred nedavnim je obiskala Slovenijo delegacija izvršnega sveta skupščine SAP Kosovo in se pogovarjala z našimi predstavniki o sodelovanju na področju družbenih dejavnosti. Ob tej priložnosti, še posebej na pogovoru med podpredsednikom slovenskega izvršnega sveta Dušanom Šinigojem in podpredsednikom izvršnega sveta SAP Kosovo Pajazitom Nušijem in njunimi sodelavci je bilo poudarjeno, da je bilo sodelovanje na področju kulture, izobraževanja in vzgoje že do zdaj uspešno, v prihodnje pa ga bo treba še poglobiti. Dokaz takega razširjenega kulturnega sodelovanja je lankoletna uspešna razstava Arhiva SAP Kosovo v Sloveniji in Arhiva SR Slovenije v SAP Kosovu, izmenjava programov med RTV Priština in RTV Ljubljana, prevodi literarnih del idr. Opozoriti je treba na sodelovanje med Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerzo v Prištini. Zrcalo tega sodelovanja so tudi prizadevanja Filozofske fakultete v Ljubljani, da ustanovi lektorat za albanski jezik in Filozofske fakultete v Prištini, da ustanovi lektorat slovenskega jezika. Prav tako uspešno je sodelovanje na področju javnega obveščanja.

V pogovorih sta delegaciji izmenjali tudi mnenja in izkušnje o razvoju družbenoekonomskih odnosov na področju družbenih dejavnosti in uresničevanju

skupnih temeljev svobodne menjave dela. Veliko pozornosti sta namenili razvoju usmerjenega izobraževanja in poudarili, da je treba še letos sistemsko urediti financiranje šolanja otrok naših zdomcev.

Da bi bilo sodelovanje na vseh področjih družbenih dejavnosti še bogatejše in pestrejšje, je treba zagotoviti nenehno izmenjavo izkušenj med ustreznimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi in drugimi organizacijami in skupnostmi. SR Slovenija in SAP Kosovo si bosta prav tako prizadevala, da bi v učne načrte vključili vse bistvene prvne kulturne zgodovine in zdajšnjih dosežkov narodov in narodnosti v SAP Kosovu in SR Sloveniji. Sodelovanje med Univerzo Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerzo v Prištini je treba nadaljevati in jo razširiti tudi na sodelovanje z Univerzo v Mariboru.

Kulturno sodelovanje pa bo lahko še bogatejše, če bomo bolj kot do zdaj spodbujali kulturno umetniško dejavnost, posebno založniških, umetniških in kulturnih ustanov. V sodelovanju med kulturnimi skupnostmi ter med republičkimi in pokrajinskimi zvezami kulturnih organizacij je treba pripraviti načrte o nenehni izmenjavi kulturnih dobrin. Posebno pozornost je treba nameniti tistim dejavnostim, zanimivim za delavce iz SAP Kosova, ki prebivajo v Sloveniji.

Pomembno je tudi sodelovanje Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Akademije znanosti in umetnosti Kosova. Raziskati bi bilo treba npr. znanstveno dediščino prof. dr. Rajka Nahtigala in še posebno njegova albanološka dela, da bi delo tega znanstvenika predstavili tudi v SAP Kosovu. Razmišljali bodo tudi o tem, da bi pripravili in izdali albansko-slovenski slovar. Nenehno je treba izmenjivati informacije o dosežkih znanosti, posebno tiste, ki so pomembne za izboljšanje produktivnosti dela, zaposlovanje in uvajanje sodobne tehnologije.

Množična občila v SR Sloveniji in SAP Kosovu morajo nameniti pozornost vsem pomembnim komponentam družbenoekonomskega razvoja SR Slovenije in SAP Kosovu. Sodelovanje med RTV Ljubljana in RTV Priština je treba še okrepiti, posebno pri izmenjavi televizijskih programov. O tem se bodo pogovarjali še letos.

Pretehtali bodo tudi, kolikšne so možnosti za sodelovanje ustanov, ki se v SAP Kosovu in SR Sloveniji ukvarjajo z vprašanji narodnosti, in podprli prizadevanja za skupno proučevanje teh vprašanj.

D. MIRDITA

Redni razpis v letu 1980

Redni razpis v letu 1980 za sklenitev delovnega razmerja za opravljanje del in nalog v vzgojno-izobraževalnih organizacijah bo objavljen letošnjega 21. aprila. Prosimo, da pošljete razpise najkasneje do 28. marca na naslov: Uredništvo Prosvetnega delavca, Ljubljana, Poljanski nasip 28.

življenje in obrambo naše neodvisnosti, aktivno usmerjen je pri vključevanju v nadaljnje izobraževanje, delo in ustvarjalno življenje v prostem času ter oblikovanje navad za varovanje in krepitev zdravja in življenja. Zato poudarjajo izhodišča za prenovu predmetnika in učnega načrta predvsem: poglobitev in razširitev marksistične zasnovanosti in vzgojne usmerjenosti celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa, posodabljanje vsebin glede na novosti in strokah ter ustreznejšo opredelitev obsega in zahtevnosti vzgojno-izobraževalnih programov.

Izhajajoč iz družbeno in strokovno jasno opredeljenih smotrov in nalog osnovne šole smo se odločili, da pri preoblikovanju predmetnika upoštevamo deduktivno — primerjalno pot. Primerjamo razvoj predmetnika slovenske osnovne šole pa tudi novejšje veljavne in predvidene predmetnike drugih socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin.

Od reforme osnovne šole leta 1958 se je naš predmetnik trikrat spremenil in dopolnil. Po teh spremembah se je zmanjšalo število tedenskih ur pouka in vse več časa je bilo namenjenega vzgojno-izobraževalnim dejavnostim ob pouku.

Stalna konferenca zavodov za napredek vzgoje in izobraževanja SFRJ, njena medrepubliško-medpokrajinska komisija za reformo vzgoje in izobraževanja pripravlja monografijo o osnovnem in srednjem usmerjenem izobraževanju v SFRJ Jugoslaviji. V tem delovnem gradivu so objavljeni predmetniki in učni (ali vzgojni) načrti od predšolske vzgoje do skupne vzgojno-izobrazbene osnove v srednjem usmerjenem izobraževanju. Tako je mogoče primerjati predmetnike osnovne šole v zveznem merilu ter najti skupne značilnosti in razlike med njimi.

Najpogostejše značilnosti teh predmetnikov so:

— večina predmetnikov je tako sestavljena, da združuje sorodne predmete v vzgojno-izobraževalna področja, kot to velja pri nas za skupno vzgojno-izobrazbeno osnovo v srednjem usmerjenem izobraževanju;

— poleg pouka po predmetih vsebujejo predmetniki dopolnilni, dodatni in fakultativni pouk, nekateri pa še (obvezne) izbirne predmete;

— navedene so tečajne oblike, zlasti za prvo pomoč in zaščito, gospodinjstvo, izjemoma pa tudi za prometno in zdravstveno vzgojo;

— opredeljene so dejavnosti ob pouku, predvsem interesne dejavnosti, samouprava učencev ter kulturna in javna dejavnost šole;

— posebej je poudarjena delovna vzgoja v okviru družbeno koristnega in proizvodnega dela, ki je časovno opredeljeno v višjih razredih, ponekod pa od 1. do 8. razreda.

Zanimiva je sestava predmetnika, ki ga pripravljajo v SR Hrvaški, kjer je bil sprejet zakon o vzgoji in osnovnem izobraževanju 31. 1. 1980. Ta predmetnik vsebuje tale vzgojno-izobraževalna področja: jezikovno-umetniško, naravoslovno-matematično, družbeno, proizvodno in drugo družbeno koristno delo, telesno in zdravstveno ter splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito. Zanimivo je to, da je znotraj vsakega navedenega področja predvideno število ur za izbirne in fakultativne programe ter interesne dejavnosti, razen pri splošnem ljudskem odporu, kjer so predvideni le izbirni programi.

Novost pomenijo izbirni programi, ki so obvezni za učence od 7. razreda dalje. Učencem omogočajo, da razširijo in poglobijo izobraževanje pri nekem področju ali učnem predmetu na intenzivnejši način — po dve uri več tedensko. To naj tudi pomeni večjo skrb za razvijanje posebnih interesov in sposobno-

sti ter za učinkovitejše usmerjanje učencev že v osnovni šoli.

Tedensko število ur za pouk po predmetih je odmerjeno po vseh socialističnih republikah in avtonomnih pokrajinah skoraj povsem enako, pretežno največ 25 ur. Število ur pri posameznih učnih predmetih pa se bolj razlikuje. Materinščina ima v predmetnikih od 34 do 40 ur, matematika od 32 do 38, tuj jezik od 10 do 12 ur. Slednji se uvaja v polovici republik in pokrajin že v 4. razredu, po 1 do 2 uri tedensko. Tudi pri drugih predmetih so večje ali manjše razlike. Enotno je povsod opredeljena le kemija s po dvema urama v 7. in 8. razredu. Navedeni predmetniki zrcalijo tudi precejšnje razlike v težnji po integraciji učnih vsebin, ki je najbolj zastopana v SR Hrvaški.

Po določilih predloga zakona o osnovni šoli v SR Sloveniji je predmetnik sestavina programa življenja in dela osnovne šole. Osnovna šola izvaja obvezni predmetnik in organizira razširjene oblike svoje dejavnosti. Obvezni, zagotovljeni predmetnik obsega tedensko in letno število ur: pouka po posameznih predmetih, dopolnilnega in dodatnega pouka, interesnih dejavnosti in dela oddelčnih skupnosti. Tedensko število ur po obveznem predmetniku ne sme preseči 30!

Razširjeni, dogovorjeni program pa obsega fakultativne predmete in druge interesne dejavnosti.

Na podlagi teh in drugih predloženih zakonskih določil, opredeljenih smotrov in nalog ter pozitivnih izkušenj osnovne šole, smo po deduktivni in primerjalni poti prišli do prvih različic osnutka obveznega predmetnika slovenske osnovne šole. Pri teh smo razvrstili učne predmete v 6 vzgojnoizobraževalnih področij in predvideli tedensko in letno število ur pouka po posameznih predmetih, število ur dodatnega in dopolnilnega pouka, dela oddelčnih skupnosti, interesnih dejavnosti ter letno število ur za občasne dejavnosti in obvezne tečaje. Naleteli smo na pričakovana vprašanja in dileme: kako uveljaviti pomembnost pouka in drugih vzgojno-izobraževalnih dejavnosti in ne preseči 30 ur na teden, kako opredeliti občasne in tečajne oblike dela z učenci, kako organizirati razširjeno dejavnost šole, ne da bi pri vsem tem preobremenili učence? Del teh vprašanj bo moral rešiti že predmetnik, del pa prenovljeni učni načrti. Zavod SR Slovenije za šolstvo, ki pripravlja strokovne rešitve teh vprašanj, je v to pomembno delo vključil več zunanjih sodelavcev, ki sestavljajo osrednjo komisijo za preobrazbo osnovne šole. Vodi jo mag. Veljko Troha, direktor Pedagoškega inštituta pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani. Ta komisija je lani obravnavala zasnovo predmetnika, februarja 1980 pa predložene različice osnutka predmetnika osnovne šole. Razprava je pokazala, da jih je treba še dodelati, po obravnavi v Strokovnem svetu SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje pa izpopolniti in preveriti tudi v praksi. Po sprejetih pripombah in dopolnitvah bo treba izoblikovati predlog predmetnika osnovne šole, ki bo po isti poti dograjen in potem sprejet še pred začetkom novega šolskega leta.

Vzporedno s pripravo predmetnika se oblikujejo zasnove in osnutki učnih načrtov in smernice za delo osnovnih šol. To je izredno obsežno in odgovorno delo, h kateremu je zavod SRS za šolstvo pritegnil veliko teoretikov in praktikov; to pomembno prispeva h kakovosti in podružbljanju strokovnega dela za samoupravno preobrazbo vzgoje in izobraževanja.

JELICA MESESNEL

Uspostabljanje slušno in govorno prizadetih

8-10-79: Vsebina je posvečena medprejpubliškemu posvetovanju o izobraževanju delavcev v OZD v pogojih reforme vzgoje in izobraževanja, ki je bilo oktobra 1979 in sta ga organizirali revija *Andragogija* in Zveza andragoških društev Jugoslavije. Objavljeni so referati S. Tonkovića, I. Mrmaka, B. Samolovčeva, N. Pastuovića, T. Prodanovića in A. Krajnc ter diskusijski prispevki različnih avtorjev (npr. J. Muršak, S. Huzjan idr.). Na kraju so zaključki posveta. Gradivo posvetovanja bo objavljeno v posebni knjigi in ga lahko naročite na naslov: *Andragogija*, Zagreb, Vojnovičeva 42-II, p. p. 4.

Sprašujete me, če sem doslej naredil, kar sem od sebe pričakoval! Goethe je nekoč rekel: »Ko bi lahko človek vse dvakrat naredil!« Žal nam zmanjkuje časa še za enkratno opravilo. Pa vendar, plul sem po vodah pedagogike, odkar se sveta nekoliko bolje zavedam. Kmalu bom imel sedemdeset let. Res je, da jo še vedno rad mahnem v Kamniške ali Savinjske planine, da se ukvarjam bolj s šahovskimi kot svojimi problemi. Kaj ni v takšni starosti zadnji čas, da so rešeni? Se pravi, da nisem toliko star, da bi ne živel polnega življenja, da bi me, recimo, ne razburjala nasilje in neumnost. Delam. V teh dneh se ukvarjam z naprednimi pedagoškimi težnjami v kapitalističnem svetu. S celo vrsto pedagoških smeri se srečujem. Potlej spoznam, da je socialistična pedagogika precej uniformirana zadeva. Vzemite pri nas eno ali drugo pedagoško revijo, skoraj vse so enake. Da, premalo pozornosti je pri nas namenjeno tem vprašanjem!

Toda, saj niste hoteli slišati tega; vsaj ne na začetku. Kaj hočemo, rodil sem se pod učiteljsko streho. V Preboldu v Savinjski dolini je bilo to. Če vam povem, da je bil moj oče popularen podeželski učitelj, me boste vprašali, kaj je bilo v tistih letih potrebno za takšno priljubljenost. Predvsem je bilo treba narediti kaj koristnega za kmečkega človeka; recimo, v živinoreji ali v čebelarstvu. Nekoliko manj pomembno je bilo, kako je v šoli poučeval. Ponekod so bili učitelji tako priljubljeni, da so kmetje računali leta po tem, kdaj je bil pri njih ta ali oni učitelj.

»Učitelj v mestu bom,« sem govoril, da bi bil le nekoliko imenitnejši od očeta. Mati, doma je bila s kmetov v Savinjski dolini, se je takrat samo pritajeno nasmihala. Kasneje pa, ko sem kar naprej šil v šole, mi je bila v veliko pomoč. Zame je skrbela kot za vrtove, ki jim je namenjala pomemben del srca.

Po tistem, ko smo se preselili v Dobrno, kjer je postal oče upravitelj, mati pa je oddajala turistom sobe, je bil moj visokošolski študij še bolj dosegljiv. Študij peda-

gogike, ki sem ga opravil na ljubljanski univerzi, sem nadaljeval v tujini.

Na študentska leta se spominjam kot na čredo žrebet. V nas je bila neka žerjavica, ki je ni bilo mogoče pogasiti. Pa so jo poskušali! Bil sem med člani naprednega akademskega društva Triglav, pozneje član Mladega Triglava, s katerim smo bili na nasprotnem bregu katoliških društev. Naši debatni sestanki so bili posebna politična univerza. Režimska policija je večkrat preiskovala naša stanovanja. Mi pa smo orožje nosili globoko v sebi. Razumljivo, da je prihajalo med študenti do nasprotij, tudi med levo usmerjenimi, na srečo pa ne med vodilno mladino. Prenekateri med njimi so kasneje v narodnoosvobodilnem boju in po njem odigrali pomembno politično vlogo.

Univerzo sem končal leta 1935. Takrat pa me je, kot večino mladih, vse bolj vznemirjalo geslo: mladina pred zaprtimi vrati. Študentu se je že nekako posrečilo dokopati do denarne podpore, morda do štipendije, do sobice v dijaškem domu. Po opravljeni diplomsi pa pogosto ostal na cesti.

Se boste čudili, če vam povem, da me je v tistih letih rešilo kartanje? Na Bledu sem se seznanil s kavarniško 'kvartopirsko' skupino Čehov. Imeli so lepo navado, da so priigrani denar shranjevali v banki. In ti petični gospodje so kartali za velike vsote. No, s tem denarjem so pomagali tistim jugoslovanskim študentom, ki so se odločili za študij v Pragi. Tako sem tam začel študirati uporabno psihologijo. Mamo je sicer stiskalo pri srecu, kot takrat, kadar sem odhajal v planine, ker se je bala, da bi se mi kaj slabega zgodilo. Meni pa se je odpiral nov svet. In v Pragi je bilo veliko jugoslovanskih študentov. Spominjam se, da je bilo mogoče v takšnih kavarnah prebrati časnik iz najrazličnejših delov sveta. Nenavsezadnje je bila Praga za Parizom drugo središče evropskega izobraženstva. Zlasti veliko sem tam slišal o proletarskem gibanju v svetu. Kasneje

Vprašanja, o katerih nisem samo razmišljal

sem študiral še v Švici in Nemčiji.

Leta 1938 sem se vrnil v Ljubljano. Kruh sem začel služiti na banski upravi, na oddelku za industrijo in trgovino. Dobil sem nalogo organizirati poklicno posvetovalnico, ki naj bi delovala na pedagoških izhodiščih. Vse sku-

učiteljice ali šivilje. Sem pač svetovalec, kolikor sem mogel. Razburjal sem tudi obrtnike, ki niso hoteli, da bi se kdo vtikal v delovne razmere njihovih vajencev. Krepko so jih izkoriščali.

Začela se je vojna. Obdobje, ki smo ga vsi pričakovali in se nanj

partizane. Moje pedagoško in ideološko znanje sem moral najprej umiriti ob lupljenju krompirja. Kasneje sem organiziral partizanske dopisnike Ljudske pravice. No, moje znanje je bilo kaj kmalu uporabno. Prišel sem v štab Carnkarjeve brigade in zame v glavni štab. V Črmošnjicah sem pisal slovar tujk — marksističnih teoretičnih izrazov. Dlje časa sem preživel v centralni tehniški Urški 13 A na Rogu. Od tam imam izredne spomine na pokojnega tovariša Petrača.

V tistih nepozabnih letih sem se veliko naučil, veliko tistega, česar se v šoli ne moreš. Prišel sem do izjemnega spoznanja, da se človek kot osebnost razvije takrat, ko je pripravljen storiti nekaj, od česar sam nima neposredne koristi. To je bilo obdobje, ko so se posamezniki razvili v velike osebnosti, čeprav bi jim morda pred tem nihče ne pripisal te možnosti. Razvili so se, ker so bili pripravljeni žrtvovati. Da, morda se takšne besede danes slišijo preveč 'frazersko'.

Seveda, tudi s solstvom sem se srečal med partizani. Nekje nad Zgornjo Tribušo sem predaval na pedagoškem tečaju.

Da, vidim, da me ponovno usmerjate na pedagoško pogovorno temo. Sprašujete me, zakaj sem bil imenovan za častnega člana Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije. Mislim, da zaradi strokovnega dela. Po vojni sem mu namenil veliko svojih moči. Saj je bilo to tudi potrebno. Pedagogika je družbeno zelo izpostavljena veda. Sleherno družbo zanima vzgoja njenih ljudi. Kmalu po letu 1945 je bilo očito, da gre naša družba svojevrstno pot. Zdaj pravimo tej poti — samoupravni socializem. Se pravi, da je morala tudi naša pedagogika ubrati svojo pot, če nismo hoteli, da bi prišla v nasprotje z družbenim sistemom. Prav to pa je pomenilo, da bi bilo mogoče enostavno prepisovanje že doganjanega na področju pedagogike drugih dežel. Za Čehe,

Bolgare in predvsem vzhodni Nemce ni bilo težav; zanje so mislili v Moskvi. Mi smo se morali postaviti na vseh področjih na svoje noge.

Najprej je bilo treba raziskati zgodovino šolstva in pedagogike na Slovenskem. Delen rezultat tega so tri knjige Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem. Za to delo so mi podelili leta 1967 Kidričevo nagrado. Vendar bo treba obdobje zadnjih sto let še raziskati. Bo to mogoče brez posebej ustanovljenega inštituta? Zelo obetavno s tem v zvezi je delo profesorja Strmčnika.

In kako sploh delati pedagoško znanost? Moral sem se posvetiti vprašanjem metodologije. Zatem sem se lotil še raziskovanja didaktike, poučevanja na univerzitetni stopnji. Zdaj ni dovolj, da naučijo študente toliko, da bodo s tem znanjem zvozili do upokojitve. To sploh ni mogoče. Živimo v obdobju stalne prekvalifikacije. Znanost in tehnologija se silno razvijata. Študenta je treba usposobiti, da bo to, kar se je naučil na univerzi, samo izhodišče za novo znanje. Glejte: bistveno za dobro vzgojo v naši družbi je vzgoja za spreminjanje na bolje. Tega pa ne moremo doseči s spreminjanjem vsebine vzgojnih smotrov. Treba je spremeniti položaj gojenca v vzgojnem procesu. Dober vzgojni proces ne more biti zgolj navajanje na ubogljivost, izpolnjevanje ukazov. V takem primeru bi vzgajali 'večne mežnarje'. In zd se mi, da je v vsem prizadevanju za usmerjeno izobraževanje prava vzgojni vidik premalo poudarjen. Treba je predvsem razmišljati, kako v tem izobraževalnem sistemu doseči, da bo učenec spreminjevalec sebe in s tem tudi družbe.

Zdaj govoriva o vprašanjih, o katerih sem razmišljal vsa leta, ko sem bil profesor na višji pedagoški šoli pa kasneje izredni profesor na ljubljanski filozofski fakulteti. In nisem samo razmišljal.

SILVO TERŠEK

Zaupanje v reformo

Pogovor z Mirom Nakrstom, predstojnikom organizacijske enote Zavoda SRS za šolstvo Nova Gorica

V pogovoru z Mirom Nakrstom, predstojnikom organizacijske enote Zavoda SRS za šolstvo v Novi Gorici, smo skušali strniti v celoto tri aktualna vprašanja: kako se pedagoški delavci pripravljajo na reformo, kako je v novogoriški organizacijski enoti organizirano njihovo strokovno izpopolnjevanje in kako uporabljajo v ta namen zimske počitnice.

Pogovor je torej nadaljevanje pogovora o zimskih počitnicah, ki smo ga imeli v Šentjurju pri Celju in smo ga objavili v prejšnji številki Prosvetnega delavca — samo zorni kot je tokrat drugačen.

Za letošnje zimske počitnice je vaša organizacijska enota pripravila širši program za strokovno izpopolnjevanje pedagoških delavcev. Kateri seminarji se bodo zvrstili v teh dneh in čemu ste dali prednost?

Drugi teden zimskega oddiha smo v celoti posvetili strokovnemu izpopolnjevanju, ki poteka organizirano po občinah. Pri nekaterih oblikah smo združili vse učitelje v občini, pri drugih smo združili učitelje bližnjih šol, nekatere teme so večje osnovne in srednje šole predelale samostojno. V programu za učitelje osnovnih šol smo namenili osrednje mesto vsebinam, ki naj pripomorejo k večji učinkovitosti vzgojno-izobraževalnega dela. Poseben poudarek smo dali

likovni, glasbeni in filmski vzgoji, usposabljanju učencev za samostojno učenje, uporabi izsledkov sodobne psihologije pri vzgoji — nismo pa opustili tudi aktualnih družbenopolitičnih tem.

Kako načrtujete strokovno izpopolnjevanje pedagoških delavcev, da bi bilo čim bolj usklajeno z njihovimi potrebami?

Zadnja leta smo pregledali delo vseh vzgojno-izobraževalnih organizacij na našem območju. Tako imamo pregled nad tem, kje je učiteljem potrebna dodatna strokovna pomoč. Predloge za strokovno izpopolnjevanje načrtno zbiramo tudi od učiteljev in ravnateljev šol — na konferencah, aktivnih in s sklepniimi poročili, včasih pa predlagajo kaj, tudi družbenopolitične organizacije. Sicer pa nastajajo programi tovrstnega izpopolnjevanja pod vplivom reforme vzgoje in izobraževanja, ki nalaga učiteljem in vzgojiteljem nove naloge, na katere se morajo

temeljito pripraviti.

Strokovno izpopolnjevanje poteka zdaj na več ravneh. Tudi vsaka šola mora postati žarišče stalnega izpopolnjevanja svojih delavcev. Kolikšne so njene stvarne možnosti?

Zadnja leta vse večje vzgojno-izobraževalne organizacije, še zlasti pa srednje šole, razvijajo precej bogato strokovno izpopolnjevanje svojih delavcev. V ta namen samostojno vabijo vidne strokovnjake in družbenopolitične delavce. Večje šole lahko zberejo za strokovno izpopolnjevanje potreben denar, manjše in oddročne pa si večjih izdatkov ne morejo privoščiti ter se morajo zadovoljiti le z internim študijem in samoizobraževanjem. Te okoliščine zahtevajo, da v okviru organizacijske enote zagotavljamo določen program strokovnega izpopolnjevanja vsem pedagoškim delavcem in uresničujemo v tem okviru nekatere skupne potrebe.

Katero so tiste skupne potrebe, ki se vam zdijo zdaj najbolj pereče?

Smotrna organizacija podaljšane bivanja, načrtnost pri dopolnilnem in dodatnem pouku, individualizacija vzgojno-izobraževalnega dela, kakovost

tudi, kolikor je kdo mogel, pripravljali. Že leta 1938 sem se začel udeleževati ideoloških seminarjev za simpatizerje Komunistične partije. Na njih se je razpravljalo o teoretičnih problemih marksizma.

Trinajdeset let sem imel, ko sem odšel septembra 1943 med

estetske vzgoje pri razrednem pouku, poglobljanje samoupravnih odnosov, načrtovanje celotnega dela vzgojno-izobraževalne organizacije, cilji in naloge predvidene preobrazbe vzgoje in izobraževanja — ta vprašanja zaslužijo zdaj prednostno mesto pri strokovnem izpopolnjevanju.

Organizacijske enote Zavoda SRS za šolstvo nimajo zagotovljenega denarja za samostojne programe strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev. Kako si pri tem pomagata?

Pri financiranju strokovnega izpopolnjevanja sta nam v Tolminku in Ajdovski občini pomagali občinski izobraževalni skupnosti, v Novi Gorici pa nam je priskočila na pomoč delavska univerza. Denar, ki ga prejema Zavod SRS za šolstvo za strokovno izpopolnjevanje učiteljev in vzgojiteljev od Izobraževalne skupnosti Slovenije, je namenjen predvsem pripravi učiteljev na usmerjeno izobraževanje. V tem času se z našega območja udeležujejo v teh seminarjih učitelji zgodovine in samoupravljanja s temelji marksizma.

Zimske počitnice postajajo čas pospešenega strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev, očitna pa je tudi potreba, da imajo le-ti v tem času tudi nekaj oddiha, da se vrnejo spočiti v razred. Kakšna pravila se oblikujejo o tem pri vas?

Kaže, da se oblikuje nekakšno okvirno pravilo, po katerem naj bi en teden namenili organiziranemu strokovnemu izpopolnje-

vanju, en teden pa prepustili učiteljevemu lastnemu izpopolnjevanju, en teden pa prepustili učiteljevemu lastnemu izpopolnjevanju in počitku. Ob polletju učitelj potrebuje malo oddiha. V tem času se pri marsikom kažejo znaki telesne in duševne izčrpanosti. Zahtevnost mladih se stopnjuje, delo s 30 in več učenci je naporno. Kdor pozna to delo, ne bo nikdar očital učitelju, da je lenuh, če si ob polletju želi teden dni umirjenega dela in počitka tudi zase.

Rekli ste, da raste zahtevnost pri mladih — ali raste tudi zahtevnost učiteljev in vzgojiteljev do tistih, ki jim dajejo dopolnilno izobraževanje?

Učiteljeve zahteve in pričakovanja na tem področju brez dvoma rastejo — in prav je tako. Želijo si znanja, ki jim bo pomagalo k uspešnejšemu delu, gradiv, ki jih bodo lahko uporabili v praksi, izobraževanja, ki jih bo resnično usposabljal za sodobnejše delo. Zato odklanjajo ponavljanje starih resnic in načel, enostavno obnavljanje ali posredovanje tega, kar lahko sami preberejo v Sodobni pedagogiki ali v priročnikih. Ne morejo pričakovati učiteljevega priznanja predavatelji, ki sami niso dovolj sodobni pri posredovanju svoje teme ali pa ostajajo odmaknjeni od žive prakse. Pedagoški delavci želijo biti predavateljevi sodelavci v razpravi, saj tudi sami razmišljajo in si pridobivajo izkušnje o vseh aktualnih vprašanjih.

Kaj menite o možnostih za preobrazbo vzgoje in izobraževanja in za uvajanje usmerjenega izobraževanja? Smo lahko optimisti?

Pred dvema desetletjema smo speljali reformo osnovne šole, čeprav smo jo uresničevali v veliko slabših razmerah, z manj denarja, manj znanja in s slabše usposobljenimi delavci. Ni bojazni, da bi ne mogli uresničiti predvidene reforme zdaj. V zrellost, sposobnost in pripravljenost učiteljskih kolektivov lahko zaupamo! Kot celota so naši kolektivi zdravi in napredno usmerjeni, čeprav so med njimi tudi posamezniki — kot povsod, ki zaostajajo ali ostajajo ob strani. Tudi priprave na uvajanje usmerjenega izobraževanja, če gledamo v celoti, so dobro zasnovane; o posameznih vprašanjih, npr. o šolski mreži, pa se bo treba še dogovoriti. Pri preobrazbi vzgojno-izobraževalnega dela se lahko oziroma tudi na svetovne službe na šolah, saj so kar zahtevnejšim nalogam. Z njihovo pomočjo bomo pripravili tudi starše pravočasno na novosti, ki jih prinaša reforma.

V pričakovanju reforme smo torej lahko optimisti, lahko zaupamo v zavzetost in ustvarjalnost pedagoških delavcev?

O tem ni dvoma. V našo skupno sposobnost za uresničevanje reforme lahko zaupamo. V tem smo lahko brez pridržkov optimisti!

JOŽE VALENTINČIČ

Šola, krajevna skupnost in prosti čas

Posvet o povezanosti vzgoje v krajevni skupnosti z gledišča prostega časa — Maribor, november 1979

V Mariboru je bil lanskega novembra posvet o povezanosti vzgoje v krajevni skupnosti z gledišča prostega časa. Na njem je bila izražena misel, naj predsedstvo sekcije za pedagogiko prostega časa pri Zvezi društev pedagoških delavcev na temelju referatov in razprave oceni posvet predvsem glede na to, kaj je treba narediti v prihodnje, da bi se prebujeno spoznanje o potrebni povezanosti vzgoje v krajevni skupnosti uresničilo v akcijah za dejavnosti prostega časa v vsaki krajevni skupnosti.

V tem prispevku bomo na kratko opredelili vsebino posveta in ga ocenili.

Ustvariti možnosti za človekov celotni razvoj

Uvodni referat dr. Rudija Lešnika z naslovom Povezanost vzgoje v krajevni skupnosti z gledišča prostega časa je izhajal iz opredelitve našega vzgojnega smotra, ki ga ne moremo pojmovati mehanično, češ da nam gre za »vsestransko razvito osebnost« kot nekaj idealnega, temveč dinamično, tj. da smo kot družba dolžni zagotoviti možnosti, v katerih se človek celostno vsestransko razvija. Te možnosti pa niso le v družini, v šoli, organizaciji združenega dela in v krajevni skupnosti, temveč se prepletajo. In ker je teh možnosti vedno več, narašča tudi pedagoška, družbena, tehnična, kulturna in še kakšna funkcija prostega časa. Vsebinsko pomeni prosti čas tiste dejavnosti, v katerih se srečujejo ljudje različnih struktur, skupno pa jim je to, da jih dejavnosti zadovoljujejo, z njimi pa tudi pomagajo okolju, v katerem živijo, na višjo družbeno-kulturno raven. V naši samoupravni družbi je prav krajevna skupnost tisto okolje, v katerem ljudje rešujejo vsa bistvena vprašanja družbenega in osebnega življenja. Gre za odprto samoupravno skupnost, ki postaja v skladu s svojim razvojem vse bolj stičišče skrbi za celosten človekov razvoj, torej tudi na tistem področju, ki ga omogočata vsebina in značaj dejavnosti v prostem času.

V tako urejeni krajevni skupnosti je načrtno organizirana vzgojna dejavnost še posebno pomembna pri zagotavljanju vsestranskega razvoja mladih. Njen pomen se še povečuje, kolikor bolj je osnovna šola odprta svojemu družbenemu okolju in kolikor bolj okolje šole in vse, kar je z njo povezano, potrebuje. Stopnja povezanosti šole v krajevni skupnosti je močno soodvisna z ustvarjenimi možnostmi za celosten razvoj osebnosti.

Med pogoji za celosten razvoj mladega človeka je prav gotovo tudi ta, da moramo začeti drugače vrednotiti vzgojo, vsebovano v tistih dejavnostih, ki niso zgolj izobraževalno storilnostne narave, temveč je njihova značilnost notranje spreminjanje osebnosti. Ob očitnem razlikovanju pomena, ki ga imajo za nadaljnji razvoj mladega človeka »stroka« in dejavnosti prostega časa, je treba najti odgovor na vprašanje, »kako spremeniti šolsko življenje«, da bi se otrok lahko celostno razvijal.

V vzgoji je še posebno pomembno samoupravljanje, ki ne more biti ločeno od samoupravljanja v krajevni skupnosti in omejeno le na pionirski organizacijo, temveč se mora uveljaviti v vsej dejavnosti šole in krajevne skupnosti. Za razvoj samoupravljanja je še posebno dragocena pobudniška vloga pionirske organizacije, ki ne sme ostati »zaprt« za šolskimi vrati, temveč se mora zrealizirati v ravnani otrok vse krajevne skupnosti.

Gre pa tudi za tesno povezanost med dejavniki, ki spodbujajo, razvijajo in organizirajo dejavnosti v prostem času, in med združenim delom v krajevni skupnosti. Take povezave so še posebno pomembne ne samo za podružbljanje vzgoje in izobraževanja, temveč tudi za poklicno usmerjanje. Dr. Rudi Lešnik še posebej opozarja na pomen, ki ga dobiva mlada veda, tj. pedagogika prostega časa, saj pomeni

»prosti čas delu enakovredno, za človeka zelo pomembno sestavino življenja, obdobje dejavnosti globokih, izraznih, sprostitvenih in razvojnih možnosti osebnosti v socialistični družbi.«

Krajevna skupnost je torej središče, kjer se prepletajo delo, samoupravljanje in vzgoja v dejavnostih prostega časa. Treba se je potruditi, da bodo vsa žarišča oblikovanja in razvijanja celostne osebnosti med seboj načrtno povezana, pa tudi za to, da bodo čimprej ustvarjene okoliščine, ki bodo to povezanost omogočile.

Organizacije in društva — povezovalke vzgoje v krajevni skupnosti

Povezanost vzgoje v krajevni skupnosti je treba načrtovati, je v svojem koreferatu poudaril Marjan Jelen, in menil, da obstajajo trije vidiki uresničevanja vzgoje v krajevni skupnosti z gledišča prostega časa. Najprej je za to povezanost nujno, da vsako okolje v krajevni skupnosti uresničuje svoje pravice in dolžnosti na temelju svobodne menjave dela. Družbeno-politične organizacije se s svojim delom vključujejo v programe predvsem z dejavnostmi prostega časa. Da bi bila vzgoja v krajevni skupnosti učinkovito povezana, je potrebno kar najskrbnejše načrtovati, tako v šoli, pionirski organizaciji kot v društvi in organizacijah posamezne krajevne skupnosti. V načrtih je treba upoštevati potrebe okolja, krajevna skupnost pa načrtuje tudi dejavnosti, ki jih izvaja šola, organizacija združenega dela ali društvo. Dobro usklajeno načrtovanje med temi dejavniki zagotavlja, da bo vzgoja v krajevni skupnosti v resnici povezana.

Vsebina in obseg prostega časa mladih in zaposlenih se razlikujeta

Janez Arsenjuki poudarja predvsem tesno povezanost med organizacijami združenega dela, krajevno skupnostjo in organizirano dejavnostjo v prostem času. Meni, da se dejavnosti prostega časa mladih in zaposlenih razlikujejo. Starejši imajo v resnici manj prostega časa, saj opravljajo nekateri v tem času kar obvezna opravila. Pomembno vlogo ima izobraževanje ob delu, ki je odraslim nujno potrebno tako zaradi proizvodne kot tudi zaradi samoupravljalke vloge, ki jo ima v družbenem življenju.

Kulturne dejavnosti prostega časa razvijajo in usmerjajo kulturne potrebe in navade

Janez Karlin je ocenil pomen, ki ga imajo kulturne dejavnosti kot vsebina prostega časa. Njihov namen je predvsem razvijati in spodbujati kulturne potrebe in navade, izrabljati prosti čas za kulturno dejavnost, zdravo zabavo in duševno rekreacijo, razvijati posameznikovo estetsko doživljanje umetniških stvaritev in dojemanje kulturnih dobrin.

Ko na eni strani poudarja pomen kulturnih društev v krajevni skupnosti, šolah in občini, ki ga imajo za razvijanje kulturnih dejavnosti, posebej ugotavlja, da je zveza kulturnih organizacij po občinah gibalno kulturnega življenja, hkrati pa povezuje vsa kulturna žarišča na svojem območju. Kulturno dejavnost pa močno ovirajo slaba načrtovanje dejavnosti, pomanjkanje mentorjev in slabe

materialne možnosti za delo društev.

Športna rekreacija — nujna sestavina življenja v krajevni skupnosti

O pomenu športne rekreacije kot sestavini življenja v krajevni skupnosti je spregovoril mag. Herman Berčič. Če ocenjujemo športno rekreacijo z vidika, kako se ljudje vanjo vključujejo, je treba poudariti, da je to svobodno področje, »kjer se posameznik skladno s svojimi željami in interesi odloča za tako ali drugačno športno-rekreativno dejavnost.« Taka dejavnost se vse bolj širi med delavce in krajanje, zato je treba ustvariti možnosti, da bodo lahko zadostili svojim potrebam po športu in rekreaciji. Športno-rekreativna dejavnost pa napreduje le, če je dobro organizirana. To pomeni, da jo mora voditi strokovnjak, posebej usposobljen za to delo, in imeti poleg strokovne tudi pedagoško in andragoško izobrazbo. Za uspešno delo na področju športne rekreacije so potrebni dobro zasnovani akcijski načrti, ki temeljijo na razčlembi, nazorno predstavljajo dejavnost in dosežke. Dosežki pa je treba, da krajan ne bode le dejavni člani posamezne športno-rekreativne dejavnosti, pač pa nosilci politike športne rekreacije v krajevni skupnosti.

Dejavnosti prostega časa razvijajo tehnično ustvarjalnost

Tehnična dejavnost postaja v vzgojno-izobraževalnem sistemu in v družbi vse pomembnejša je ugotovil Amand Papotnik. Tako kot na drugih področjih je treba razvijati ustvarjalnost tudi na področju tehničnih dejavnosti, saj se raziskovalci in izumitelji ne »rode« šele na fakultetah, temveč se oblikujejo ob ukvarjanju s tehničnimi dejavnostmi.

Ljudska tehnika je izredno veliko storila za razvoj prostovoljnih tehničnih dejavnosti in društev. Pri delovanju tehnične kulture v krajevni skupnosti so nekateri problemi, ki bi jih bilo treba rešiti. Več denarja bi morali odšteti npr. za razvoj te dejavnosti v celodnevni osnovni šoli, usposobiti več strokovnjakov za delo v teh dejavnostih in jim dati več andragoške izobrazbe, pri razvijanju tehnične kulture pa bi morali nameniti več pozornosti kmetijskim proizvajalcem.

Društva Ljudske tehnike je treba bolj spodbujati razvijati. Njihova vloga je še večja, če se zavedamo, kako zelo pomembna je ta dejavnost za ljudsko obrambo in družbeno samozagotovitost.

Znanost sicer ne pozna meja, namenjena je človeku, ki živi in dela v določenem okolju

Na razmeroma nov problem v razpravah o dejavnostih prostega časa opozarja prispevek dr. Marjana Žagarja z naslovom Zunajšolsko znanstveno in raziskovalno delo mladih. Avtor meni, da je na to področje vplivalo nekaj bistvenih značilnosti zdajšnjega časa. Zunajšolsko delo se v svetu in pri nas šele nekaj desetletij usmerja v znanstveno-raziskovalno dejavnost. Čas, v katerem živimo, potrebuje najprej številno, usposobljeno, strokovno in znanstveno-raziskovalno osebje in prav tako usposobljene ljudi, ki bodo hoteli in znali uporabljati znanstvene dosežke. Šolske reforme v svetu in pri nas so med drugim odsev naglo razvijajoče se znanosti in tehnologije. To pa zahteva spremembe v pridobivanju znanja. Vse to pomeni, da je treba že mlade ljudi vključevati v znanstveno-raziskovalno delo. Od tod razna gibanja (npr. Znanost mladini) olimpiade matematikov, fizikov idr.

Dr. Žagar je pojasnil značilno-

sti zunajšolske znanstvene dejavnosti, posebne oblike spodbujanja teh dejavnosti (srečanja mladih raziskovalcev, znanstveno-raziskovalni tabori, znanstvena središča, znanstveno-raziskovalni klubi itd.).

»Znanost sicer ne pozna krajevnih, občinskih, regionalnih in ne kontinentalnih meja,« pravi dr. Žagar, »je pa človeška, namenjena je človeku, ki živi in dela v določeno opredeljenem okolju.« Tako določeno opredeljeno okolje je tudi krajevna skupnost, v kateri mladi spoznavajo naravne procese, družbo in njene odnose. Zato so raziskovalne teme, ki jih prijavljajo mladi, pogosto povezane s problematiko krajevnih skupnosti. Tako so raziskovalni tabori na Revirjih, na Barju, v Cerknici, Postojni, v Pomurju, Beli krajini, v Šentjerneju prisluhnili potrebam krajevnih skupnosti in prispevali k njihovem razvoju.

Povezovanje raznih dejavnikov v prostem času je poglavitna naloga množičnih občil

Tudi pogled na vlogo množičnih občil v dejavnostih prostega časa v krajevnih skupnostih pomeni novo razsežnost obravnavane problematike. France Forstnerič je obširneje spregovoril o vlogi množičnih občil: informaciji, socialni integraciji in kohezivnosti, socialnem nazoru, vzgoji in izobraževanju, zabavi in je vsako od teh vlog utemeljil. Zavzel se je za to, naj namenjam množična občila ustrezno pozornost komentiranju problemov prostega časa, merjenju stališč in drugemu, saj je po njegovem prosti čas družbeno pomemben in vreden najresnejše obravnave. Množična občila pa so tudi sama po sebi področje protega časa in kot taka privabljajo veliko starejših, in še posebno mlajših. Zato bi bilo prav, da bi začeli tudi pri nas, tako kot to delajo Avstriji, uvajati medijsko vzgojo ali vzgojo za to področje dejavnosti.

Turizem — psihofizična rekreacija

O tem, kolikšnega pomena je prosti čas v krajevni skupnosti, za turistično dejavnost, je na posvetu govoril dr. France Pauko. Menil je, da je treba razvijati turizem predvsem zaradi dveh namenov. Prvič zato, da vzgajamo krajanje za razvijanje turizma, in drugič zato, da bi dobili turizem družbeno priznano obliko. Za oboje so potrebna turistična društva, ki lahko delujejo v eni ali več krajevnih skupnostih. V njih se stekajo različni interesi občanov; tako postajajo društva samoupravna interesna skupnost za razvijanje turizma. Koreferent je opredelil tudi naloge teh društev.

Vsebina interesnih dejavnosti v osnovni šoli — zrcalo interesov otrok in družbeno vzgojnih smotrov

Kaj je bilo narejenega v Sloveniji na področju dejavnosti prostega časa glede na prizadevanja osnovnošolske vzgoje? O tem je govoril Jože Sevljak, ki je namenil posebno pozornost vsebini in oblikam izvajanja interesnih dejavnosti v osnovni šoli. Dejavnosti je opredelil glede na smotre, vrste in naloge, in opozoril, da je treba upoštevati nekatere posebne značilnosti pri prehajanju iz ene dejavnosti v drugo in njihovem medsebojnem povezovanju. Proces podružbljanja je treba pospešiti. Vsebine za te dejavnosti ne smemo izbirati enostransko, temveč glede na skladnost družbenovzgojnih smotrov in interesov. Avtor še posebej poudarja pomen, ki ga ima za interesne dejavnosti samoupravljanje.

Dobro usposobljeni kadri so nosilci kakovostnih dejavnosti v prostem času

Večina referatov na posvetu je obravnavala problematiko kadrov za dejavnosti v prostem času, posebej pa jo je obdelal še mag. Veljko Troha. Ko je govoril o vodenju dejavnosti v prostem času, je obravnaval dva profila delavcev, in sicer: profil organizatorja ali tudi animatorja dejavnosti v prostem času in profil neposrednega voditelja skupine pri določeni dejavnosti prostega časa. Usposabljanje obeh se sicer razlikuje, upoštevati pa je treba glavne značilnosti. Delavec na področju dejavnosti prostega časa mora najprej dobro poznati vsebino dejavnosti, udeležence dejavnosti in razmere, v katerih se dejavnost razvija, mora pa biti tudi dober vzgojitelj. Pri snovanju novega sistema usposabljanja kadrov za dejavnosti prostega časa je treba upoštevati tudi dosedanje izkušnje pri tem delu, ki niso tako majhne.

Obujanje in ohranjanje tradicij NOB združuje vse dejavnike v Krajevni skupnosti Cerkno

Možnosti za povezovanje vzgoje v krajevni skupnosti in izkušnje kot dosežek dejavnosti pri povezovanju take vzgoje so nakazali posamezni koreferenti iz krajevnih skupnosti.

Marija Zajc je poročala o sodelovanju osnovne šole Cerkno in krajevne skupnosti v Cerknem. Prikazala je dejavnosti, ki so usmerjene v obujanje ohranjanje tradicij NOB. Zgodovinsko je utemeljila to dejavnost z intenzivnim delovanjem tega kraja pod fašizmom in v NOB in pri tem opisala možnosti za delo. Med temi sta pomembni lega Cerknega, ter dejavna vloga osnovne šole, ustanov in družbeno-političnih organizacij v krajevni skupnosti Cerkno. Zanimive so oblike dela, ki povezujejo delovanje vseh organizacij v krajevni skupnosti Cerkno, in pionirjev, ki prevzemajo tudi vlogo turističnih vodnikov po znamenitih krajih iz NOB, organizirajo smučarska partizanska tekmovalanja, v katerih sodelujejo skupaj s pionirji tudi nekdanji borci. Problematika iz NOB je vključena tudi v program dela dramskega društva, lokalne radijske postaje, o njej pa poroča tudi glasilo tovarne ETA. Ta tudi materialno podpira dejavnost, usmerjeno v obujanje tradicij NOB. Dosežke tako zazvejene dejavnosti bo treba razčleniti in proučiti tako, da bodo izkušnje lahko uporabili tudi drugi pri vzgojnem delu.

Neenake možnosti

Blaž Mesec je v koreferatu opozoril na to, da imajo otroci v mestni krajevni skupnosti (podobno je verjetno v drugih okolišjih) različne možnosti za svoj osebnostni razvoj. Razčlemba dejavnosti v prostem času mora vsebovati tudi nekatere probleme, ki izvirajo iz socialnih razlik in vplivajo na to, kako preživljajo mladi prosti čas in ustvarjanje modelov organiziranja mladine v prostem času (komercialni, tehnokratski, birokratski, samoupravni). Spregovoril je še o odnosu med prostim časom in prestopništvo ter na kratko predstavil akcijsko raziskovalni projekt o prostovoljnem socialnem delu z otroki in mladino v Štepanjskem naselju v Ljubljani.

Dejavnosti v prostem času v Krajevni skupnosti Vuzenica temeljijo na dogovorih

Močno razvejeno in po načelih dogovarjanja zasnovano dejavnost Krajevne skupnosti Vuzenica je predstavil Lojze Gobec.

Model tega povezovanja je pri bližnjem takle: Temelj in pobuda za organiziranje dejavnosti je pedagoški načrt šole, v katerem so predstavljeni interesi otrok združenega dela, družbeno-političnih organizacij in društev. Krajevna skupnost s posebnim pismom spodbudi vse zainteresirane za sodelovanje, ki vsebuje vsebinske, kadrovske, materialno-ekonomske prvine. Sledi usklajevanje potreb in možnosti. Na različnih področjih sodelujejo različni dejavniki, kot na primer pri dejavnostih delovne vzgoje: pionirska zadruga, KZ Drava Vuzenica, Gorenje-Muta, Kroj Vuzenica, OK ZSMS, pri telesni vzgoji: šolsko športno društvo, občinska telesno-kulturna skupnost, TVD Partizan Vuzenica itd. Tako se je v krajevni skupnosti v resnici posrečilo povezati vse, ki lahko vplivajo na njen razvoj tudi z dejavnostmi prostega časa.

Splet vzgoje v krajevni skupnosti Podčetrtek

Viktor Valant je predstavil samoupravno organizirano Krajevno skupnost Podčetrtek, ki si ji je sprito pospešenega in ne nehnega delovanja posrečilo splesti vse niti sodelovanja med osnovno šolo in drugimi dejavniki. Zato je osnovna šola že po svoji notranji ureditvi postal zglede samoupravno organizirane krajevne skupnosti, ki im vse tiste značilnosti, da jo lahko po pravici imenujemo šola z življenjem. Njihov smoter: utrje vati pristen odnos do dela, kulturne odnos do narave, družbe in človeka in iskati osebno zadovoljstvo — se uresničuje z neposrednimi oblikami dejavnosti, ki jih uresničujejo: šolske organizacije, šolska društva, šolski TOZD in šolska skupnost. Vsaka od teh ima svojo podob v Krajevni skupnosti Podčetrtek. Dejavnost je zasnovana na medsebojnih dogovorih, to pomeni, da se v naši samoupravni praksi povezuje celoten življenjski krajevne skupnosti.

OCENA POSVETA

Izvršilni odbor Sekcije za pedagogiko prostega časa pri Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije je na posvetu dobil na logo, da skupaj z delovnim predsedstvom izoblikuje mnenje o posvetu, v katerem naj upošteva njegovo zasnovano, vsebino te družbeni in organizacijski vidiki. Taka ocena naj bo temelj za nadaljnjo dejavnost Sekcije pedagogike prostega časa tako, da s bodo čimbolj razširila in uveljavila spoznanja o potrebni povezanosti vzgoje v krajevni skupnosti, posebno z vidika dejavnosti v prostem času.

Posvet je učinkovito meddisciplinarno predstavil problematiko prostega časa in povezal dosedanja, dokaj posamična prizadevanja za spodbujanje najrazličnejših dejavnosti v prostem času. Namen posveta da razgne široko razpravo njenost dejavnosti v prostem času in obravnava problematiko glede na to, kako so dejavnosti vključene v informativnem meniju. Posvet, kakršen je bil tudi ni mogel odgovoriti na tista vprašanja, ki zadevajo akcijske možnosti, in učinkovito prispevati k družbeni akciji na tem področju. Za to je več razlogov glavni pa je ta, da je bil posvet zelo široko zasnovan, saj so poročevalci želeli udeležence seznaniti z možnostmi in potrebami po dejavnosti v prostem času. Zato posvet ni mogel dati poglobljenih teoretičnih spoznanj pa tudi ne začrtati operativni poti za uresničevanje zamisli neposredni družbeni praks

(Nadaljevanje na 6. strar

(Nadaljevanje s 5. strani)

Omenjeni posvet je bil torej uvod v nadaljnjo dejavnost na tem področju: bolj poglobljeno bo treba obravnavati posamezna področja dejavnosti v prostem času, tako v organizacijah združenega dela kakor tudi v krajevni skupnosti.

Posvet je uresničil zamisel, da je treba problematiko prostega časa z gledišča povezanosti vzgoje v krajevni skupnosti vsebinsko zasnovati tako, da na temelju izhodišč, ki naj jih obravnava uvodni referat (dejavnosti v prostem času in vzgojni smoter, možnosti, ki jih daje družbena praksa za uveljavljanje vzgoje kot sestavine družbenoekonomskih odnosov pa tudi sestavine življenja in dela občanov v krajevni skupnosti, odnos med šolo in družbenim okoljem z gledišča dejavnosti v prostem času, vloga pionirske in drugih organizacij pri tem, vsebina dejavnosti v prostem času, razvinitost krajevne skupnosti za uspešno poseganje v problematiko vzgoje, usposobljenost kadrov za dejavnosti v prostem času itd.), koreferati opredelijo ta izhodišča na posameznih področjih dejavnosti (telesno-kulturne, tehnične proizvodne, kulturne, poljudno znanstvene, turistične, informativne itd.). Na drugi strani naj bi s tipičnimi zgledi prikazal delovanje krajevne skupnosti in povezovanje različnih dejavnosti v njej. Ta namera je bila v glavnem uresničena, čeprav se organizatorjem posveta ni posrečilo, da izhodišč povsem izpeljati na področju povezanosti vzgoje z gledišča prostega časa v tipični mestni krajevni skupnosti.

(Foto: F. Modic)

Udeležba na posvetu je pokazala, kako se zanima družba za to področje dejavnosti, saj je prišlo na posvet več kot 200 udeležencev. Sestava udeležencev pa je hkrati opozorila, da je to zanimanje dokaj enostransko. Največ udeležencev je bilo iz šol (več kot 150), zelo malo pa jih je bilo iz krajevne skupnosti, družbeno-političnih organizacij in temeljnih družbeno-političnih skupnosti. To kaže razmeroma tradicionalen odnos od tega, kdo je v resnici nosilec družbeno-vzgojnih prizadevanj na področju dejavnosti v prostem času v krajevnih skupnostih. Vsiljuje se vtis, da ostaja tako pomembna problematika še vedno bolj na ravneh šol in nekaterih društev, premalo pa se zanimajo zanj delegati v krajevni skupnosti. Na ta problem je opozorila tudi razprava, ki je pokazala, da je treba storiti več, da bo vzgoja v krajevni skupnosti z najrazličnejšimi dejavnostmi stalna skrb njenega delovanja. Resnične povezanosti vzgoje v krajevni skupnosti pa ni mogoče pričakovati, če bo glavni in edini nosilec teh dejavnosti le šola, pa naj bo ta še tako prizadeta, če hkrati ne bo odprta

okolju, v katerem sodeluje krajevna skupnost. To pomeni: celotna dejavnost v šoli, če je še tako razprostranjena in posega na najrazličnejša področja v prostem času, hkrati pa ne omogoča interakcije življenja in dela krajevne skupnosti, še ne pomeni tiste kakovostne vzgojne dejavnosti, ki spodbuja in omogoča ustvarjalno sodelovanje mladine in starejšega rodu v prizadevanju za rast in razvoj krajevne skupnosti.

Iz vsebine posveta lahko izoblikujemo misel, da je treba dati vsem dejavnostim, ki so vsebina delovanja krajanov v krajevni skupnosti, novo kakovost s tem, da bodo v krajevni skupnosti med seboj povezane programsko, kadrovske in kot take tudi predmet svobodne menjave dela. Biti morajo enakovredne sestavine programov samoupravnih interesnih skupnosti, kulture, telesne kulture, vzgoje in izobraževanja, zaposlovanja, zdravstvene skupnosti in drugih, pa tudi sestavina programa dela množičnih organizacij. Prav v tem je posebna naloga množičnih organizacij, ki naj tudi spodbujajo povezanost vseh dejavnosti v prostem času krajanov.

Vsebinska posveta in razprava sta opozorili tudi na to, da je treba zagotoviti različnim oblikam dejavnosti v prostem času mladim, da se ne bodo razvijale le v šoli, temveč tudi zunaj nje (v KS, OZD, društvih itd.). Le tako bo mogoče ustvariti materialne in kadrovske možnosti za povezanost vzgoje v krajevni skupnosti.

Če ocenjujemo posvet z vidika organiziranosti, tedaj predsedstvo SPPC po razpravi in odmevih v javnosti meni, da je

Šola, krajevna skupnost in prosti čas

Športno - rekreativna dejavnost družine

V zadnjem času smo pričali vse hitrejšemu razvoju in napredku na različnih področjih človekovega življenja in dela. Tak skokovit razvoj lahko zaznamo tudi na širšem področju telesne kulture in na ožjem področju športne rekreacije.

Zamisel o rednem, načrtnem in dejavnem ukvarjanju s športno-rekreativnimi dejavnostmi vedno bolj prodira med delovne ljudi in občane in vedno bolj zapolnjuje njihov delovni dan.

V bistvu gre za smotrno in koristno izrabljanje prostega časa. Ljudje se vse bolj zavedajo, kako pomembno postaja to področje človekovega življenja. Vedno več je družin, ki preživljajo svoj prosti čas dejavno, tako da se med dnevnim ali tedenskim oddihom in na letnem dopustu ukvarjajo s to ali ono športno-rekreativno dejavnostjo.

Problemom, ki so bili povezani s koristno izrabo prostega časa, smo zmeraj namenili veliko pozornosti, zlasti tedaj, ko so se porajala vprašanja o športno-rekreativni dejavnosti družine ali kadar sta teorija in tudi praksa terjali na postavljena vprašanja ustrezne odgovore.

Športno-rekreativna dejavnost družine — potreba današnjih dni

Značilnosti današnjega načina življenja in dela so bolj ali manj znane, vemo pa tudi, da je še veliko takega, kar ogroža tako imenovano biopsihosocialno ravnotežje posameznika pa tudi družine.

Kot je znano, zadostijo člani družine v tej temeljni družbeni celici različnim potrebam in željam in med drugim tudi potrebi po gibanju in športno-rekreativni dejavnosti.

Ob tem se pojavlja veliko problemov, ki tako ali drugače vplivajo na športno-rekreativno dejavnost posameznikov ali pa vse družine.

Ker si v zadnjem času prizadevamo pospešiti razvoj športno-rekreativne dejavnosti v krajevni skupnosti, je razumljivo, da se organizatorji športne rekreacije pri uresničevanju tako imenovanega akcijskega načrta v praksi srečujejo z družino, z njeno dinamiko, zlasti pa s problemi, ki so tako ali drugače povezani s športno-rekreativno dejavnostjo družine.

Razumljivo je, da je za uspešno delo v praksi, treba spoznati tudi mnenja, interese in stališča družine na področju športne rekreacije.

Pomembna so vprašanja, ki se nanašajo na količino dnevnega ali tedenskega prostega časa, ki ga posamezna družina namenja športu in rekreaciji. Prav tako želimo ugotoviti, s katerimi

športno-rekreativnimi dejavnostmi se najraje ukvarjajo posamezne družine, kako pogosto sodelujejo na tem področju in kaj jih usmerja v posamezne dejavnosti. Zanima nas tudi, v kakšnem fizičnem in socialnem okolju se družina najraje rekreira, kdo jo k temu spodbuja itd. Na taka in podobna vprašanja smo želeli dobiti odgovore, ko smo v eni naših krajevnih skupnosti opravili manjšo študijo. Dobili smo nekaj podatkov in informacij, ki bodo nedvomno koristili pri organiziranju in izvedbi športno-rekreativne dejavnosti družine.

Mnenja, interesi in stališča družin o športni rekreaciji v krajevni skupnosti Nove Jarše

V navedeni krajevni skupnosti so nas spodbudili, naj podrobneje proučimo problematiko športno-rekreativne dejavnosti družine.

V nadaljnjem bomo poskušali na kratko povzeti ugotovitve omenjene raziskave, saj menimo, da bodo zanimive tudi za širši krog bralcev.

Med posameznimi anketnimi vprašanji, na katera so odgovarjale v ustreznih vzorcih izbrane družine iz Novih Jarš, je bilo tudi vprašanje, kako pogosto se ukvarjajo s posameznimi športno-rekreativnimi dejavnostmi.

Študija je razkrila, da se največ anketiranih družin ukvarja s športno rekreacijo enkrat tedensko, večina pa se jih odloči ob koncu tedna za izlete in pohode.

Kot je znano, si prizadevamo doseči, da bi se posamezni družinski člani ali vsa družina vsaj dva do trikrat tedensko ukvarjali z različnimi športno-rekreativnimi dejavnostmi. To pa pove, da je podatek, ki ga razkriva študija, še vedno razmeroma skromen.

Ker se nekatere družine še ne

zavedajo, kako zelo pomembna je športna rekreacija, nekatere pa žive še zmeraj v slabih razmerah, to področje ne more napredovati tako, kot bi želeli. Študija je pokazala, da se statistično značilne razlike glede tega, kako pogosto se družine ukvarjajo s športno-rekreativnimi dejavnostmi med tistimi z višjimi poprečnimi osebnimi dohodki in družinami z nižjimi, seveda v prid prvih. Poprečni osebni dohodek je torej pri tem zelo pomemben. Prav tako je od poprečnih mesečnih dohodkov odvisno, kako je družina opremljena s športnimi rekviziti in z opremo. Tudi tu so se pokazale statistično pomembne razlike. Največ družin ima opremo za perjanico, drsalke in kotalke, sledi oprema za taborjenje, planinska in smučarska oprema, oprema za potapljanje, nekaj (5,6 odstotka) pa je tudi družin, ki sploh nimajo športne opreme.

Zanimivi so bili odgovori, ki smo jih dobili na vprašanje, kakšen odnos imajo družine do področja športne rekreacije in izrabe prostega časa s tovrstnimi dejavnostmi.

Skoraj 96 odstotkov anketiranih družin meni, da je športno-rekreativna dejavnost vsakomur potrebna in koristna, saj se tako ohranja in pridobiva psihofizične sposobnosti. Vedo, da navedena dejavnost koristi zdravju, povečuje delovno sposobnost itd. To kaže, da je odnos do navedenega področja pravilen, hkrati pa odkriva tudi neskladje med pravkar omenjenim pravilnim odnosom in neposredno udeležbo družin na področju športne rekreacije.

Znano je, da je prosti čas eden od pogojev za športno rekreacijo, zato smo anketirane tudi vprašali, koliko prostega časa imajo na voljo družine, zajete v omenjeni vzorec.

Največ družin (36,8 odstotka) ima na dan od ene do dve uri prostega časa, sledijo take (21,6 odstotka), ki imajo vsak dan na voljo dve ali tri ure prostega časa, 13,2 odstotka družin pa ga ima le eno uro ali manj. Najmanj je takih družin, ki imajo več kot štiri ure prostega časa na dan in tistih družin, ki prostega časa sploh nimajo. Dnevni prosti čas je bil opredeljen kot tisti čas, ki ga lahko družina preživi skupaj.

Ugotovljeno je bilo, da se družine, ki imajo manj prostega časa, tudi manj ukvarjajo s špor-

tom in rekreacijo. Iz študije razvidno, da ima več kot 50 odstotkov družin manj kot dve uri prostega časa na dan, razumljivo pa je tudi ugotovitev, da imajo družine brez majhnih otrok več prostega časa kot družine s majhnimi otroci.

Največ družin se ukvarja s športno-rekreativnimi dejavnostmi le priložnostno, saj je razmeroma majhen odstotek (6,9) takih, ki se organizirano in načrtno ukvarjajo s športno-rekreativno dejavnostjo.

Razmeroma visok pa je odstotek (20,8) tistih družin, ki se ne ukvarjajo z nikakršno športno-rekreativno dejavnostjo. V družinah, ki se vsak dan ukvarjajo s športom in rekreacijo, so pobudniki za tako dejavnost največkrat očetje in sinovi vloga ženske pa je v teh primerih še vedno le simbolična. Za to številni objektivni pa tudi subjektivni vzroki. Našo akcijo bomo morali usmeriti v spremembo moralnih odnosov v družinah.

Glede socialnega okolja, v katerem se želijo rekreirati družine, se jih je 46 odstotkov odločilo za družinski krog, 34,84 odstotka anketiranih družin želi svoj družinski krog vključiti tudi prijatelje, drugi pa sodelavce stanovalce iz stanovanjske soseske in člane telesnokulturnih organizacij.

Družine, ki se ukvarjajo s športno-rekreativnimi dejavnostmi želijo svoj prosti čas preživeti predvsem v naravi, tam kjer so urejeni ali delno urejeni športno-rekreativni objekti in igralne površine.

Med anketiranimi družinami si jih 62,3 odstotka želi vodenje in organiziranje ur rekreacijske vadbe. To pove, da se postopoma vendarle uveljavlja zamisel o redni in organizirani športno-rekreativni dejavnosti družin in smotrni izrabi prostega časa.

Navedena študija torej osvetljuje problematiko športno-rekreativne dejavnosti družine in uporabo njenega prostega časa. Ni dvoma, da je to le del dejavnosti, s katerimi se lahko ukvarja družina v prostem času. Menimo pa, da bo športno-rekreativna dejavnost zaradi svojih humanih ter ožjih in širših družbenih smotrov vedno bolj izpolnjevala življenje in delo slovenske družine.

mag. HERMAN BERČIČ

O pogovoru v vzgoji

Sekcija šolskih pedagogov pri Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije pripravlja sporazumno z Zavodom SR Slovenije za šolstvo posvetovanje o pogovoru o vzgoji, pomembni obliki vzgojnega dela, zlasti še v času, ko je tako potrebno, da zmorejo učitelji in učenci razvijati sproščene in ustvarjalne medsebojne odnose v vzgojno-izobraževalnem procesu. Na posvetu bodo obravnavali tehnike svetovalnega dela, konfliktnega in skupinskega pogovora, namenjen pa je zlasti šolskim svetovalnim delavcem, favnateljem in njihovim pomočnikom ter drugim sodelavcem v vzgoji in izobraževanju. Tokrat ne bodo razpravljali le o teoretičnih vprašanjih pedagoškega intervjuja, temveč bodo hkrati vadili različne tehnike svetovalnega, konfliktnega in skupinskega pogovora ter reševanja spornih situacij.

Vsebinska petdnevna seminarja, ki bo potekala od 19. do 23. marca 1980 v prostorih hotela Bernardin v Portorožu, je zelo bogata. Obravnavali bodo

vzgojni pomen pogovora, svetovalni pogovor, vodenje skupinskih pogovorov, pogovor v konfliktnih situacijah. Delali bodo tudi po manjših skupinah, ki jih bodo usmerjali Branko Martinovič, Leon Lojk, Blaž Mesec in Azra Kristančič.

Udeleženci bodo dobili ob začetku dela vse gradivo in didaktične vaje za delo po skupinah. Prijave za udeležbo sporočite Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije, Sekcija šolskih pedagogov, Ljubljana, Gosposka 3, in obenem nakažite prispevek 1.000.- din, najpozneje do 1. marca 1980, da bi lahko zagotovili delo in bivanje v Bernardinu. S prispevkom krije organizator priprave za posvet, stroške za prenočišče in prehrano. Prispevek nakažite na št. računa ZDPD Slovenije: 50101-678-47100. Zanimivi posvet bo nedvomno koristil nadaljnji reformi vzgojno-izobraževalnega dela, zato je prav, da se ga udeležijo v čim večjem številu vsi, ki jim je namenjen.

rl

(Foto: Drago Medved)

Mag. VELJKO TROHA

Doživljanje moralnosti s prostim časom

Pogosto slišimo pripombe, da je preveč besedičenja o samoupravnih odnosih, premalo pa resnične samoupravne prakse. Ko smo pred leti povprašali mlade, kaj jim v naši družbi ne ugaja, se je na prvo mesto uvrstila misel, da je preveč deklarativnega socializma.² Učenci pri urah družbeno moralne vzgoje ali pri temeljnih marksizma in samoupravljanja neredko povedo, da so te ure pouka dolgočasne in zoprne. To pomeni, da je prevelik prepad med govorjenjem o samoupravljanju in moralo ter doživljanjem samoupravnih odnosov v šoli.

Gotovo se učenec ne more naučiti samoupravljanja iz učbenika, na pamet, ker je to mogoče dojeti le s pristnim zavednim sodelovanjem v celotnem slogu šolskega življenja. Celodnevna šola daje za to praviloma veliko več možnosti kakor šola s poldnevnim poukom. Samoupravne morale ni mogoče razviti le z učiteljevimi besedami, temveč predvsem z ustvarjanjem razmer za razvijanje takih odnosov, da se šolska skupnost samoupravno zliva z utripom okolja. Tega ne more dati »šola, kakršno smo podedovali od meščanske družbe, ki je s svojim didaktičnim strojem pripravljala predvsem najemniško delovno silo, da se bo prodajala na tržišču in bo predvsem sposobna zadostiti potrebam kapitalistične proizvodnje.«² To lahko doseže le temeljito spremenjena šola, vzgoja kot nedeljiva sestavina združenega dela, sposobna razviti na novih družbenoekonomskih odnosih resnično samoupravljanje kot načelo, vsebino in metodo vseh življenjskih odnosov in medsebojnih vplivov. Pouk, vase obrnjen, zgrajen v toge šolske ure, razdrobljen, z begavimi učitelji, ki štejejo minute in so še vedno preveč mezdno vrednoteni in nagajevani, ne more odpirati šole in razvijati samoupravnih odnosov, v katerih se vsebinsko, organizacijsko in metodično prepletajo resnični osebnostni in družbeni interesi, da bi šolska in krajevna skupnost skupaj soustvarjalno oblikovali vzgojno izobraževalne programe, se domenili za skupno izvajanje, gospodarno uporabo prostorov in organizirano delo občanov, ki lahko pomagajo, razvili dobro svobodno menjavo dela in s tem tudi utrjevali samoupravne odnose. To je tudi edina pot, da se vzgoja obravnava kot pristen življenjski interes. Prerasti je treba ustaljeno miselnost, da dela šola predvsem za družbo, s spoznanjem, da je šola pomemben dejavnik uresničevanja samoupravnih interesov, najbližjih človeku, družini in skupnosti. Prav zato je življenjsko nujno, da se z ustvarjalnim

sodelovanjem zagotovi, da bo takim interesom in potrebam v resnici zadoščeno. Zavračati je treba miselnost, ki jo spodbujajo potrošniški odnosi, da je šola predvsem servis, kamor uporabniki pošiljajo otroke, da bi jih izobrazili in vzgojili, jim omogočili pot do poklica in zaposlitev. Mlad človek potrebuje dosti več, da se lahko vgrajuje v samoupravno življenje, spreminja in ustvarja človečnejšo družbo, da si lahko zgradi svojo srečo, ki mu je nihče ne more dati, temveč si jo »ustvarja lahko le vsak sam«.³

ODGOVORNI SMO ZA DOBRO VZGOJO

Vzgoja je najgloblji interes vsakega posameznika, združenege dela in vse skupnosti, zato mora biti tako načrtovana in organizirana, da omogoča celostni razvoj osebnosti. V celoti smo odgovorni, da ustvarimo kolikor mogoče najboljše vzgojne možnosti, da bo vsak otrok tako vzgojo tudi imel, se razvijal in vraščal v samoupravno okolje, hkrati pa postopno s svojim razvojem odgovorno uresničeval svoje zamisli in odnose, kakor jih odseva samoupravna socialistična družba. V tem pomenu je treba preprečevati navidezno samoupravljanje, ki se lahko pokaže v tem, da učenci svobodno, brez odgovornosti delajo, kar bi hoteli, ne da bi resnično izpolnjevali nujne obveznosti in si z opravljenim delom, obvladovanjem znanja in okolja pridobivali pristno svobodo, da lahko svobodno ustvarjajo in se osrečujejo. Prav s tem se oblikuje veličastni obok mostu med kraljestvom nujnosti in kraljestvom ustvarjalne igre človekovih moči. Spremeniti je treba tudi miselnost o dvojnosti šolskega življenja, kakor da imamo polno vredno šolsko delo in neenakovredno zunajšolsko dejavnost. Med tem ne more biti take ločnice, ker se preprosto vzgojnoizobraževalna dejavnost v šoli prepleta z življenjem okolja. Ni si mogoče zamišljati, da bi lahko uresničevali vzgojni smoter brez dejavnosti zunaj učilnice. De-

javnosti zunaj šole niso le dopolnilo 'klasično' pojmovanega pouka, temveč pomenijo novo vrednost, ki obenem bistveno spreminja pouk in urniški sistem učenja in dela. S tem se znova bolj uveljavlja moralna vzgojanje, ki ima prav v teh spremembah drugačne temelje za preverjanje in potrditev, drugačne možnosti za učiteljevo delo, za samoupravni položaj učencev in samoupravno dejavnost šole in krajanov.

Dejavnosti prostega časa dobivajo tako drugačno, vzgojno visoko vredno vlogo, ker omogočajo nešteto oblik sodelovanja, utrjujejo povezovanje teorije in prakse, uporabo znanja, sodelovanje z drugimi dejavniki v okolju. Le tako lahko šola bolj kakor doslej opravlja tudi širšo kulturno vzgojo. Ta pa bo uspešnejša, kolikor bolj se bodo v vzgojnem procesu srečevali mladi in odrasli ter razvijali samoupravno kulturo dela in prostega časa. To je tudi pot, ki omogoča, da »izginjajo v tej šoli ostre meje med klasično šolsko in obšolsko dejavnostjo, med tradicionalnim poukom, ki ga je vse manj, in množtvom oblik dejavnosti učencev v procesu pridobivanja znanja«, da bi se uresničevala »vzgoja za samoupravljanje s samoupravljanjem«⁴ in bi to učenci tudi vsak dan doživljali. Odgovorni smo, da ustvarimo takšen slog pedagoškega dela, ki bo omogočal samoupravljanje, doživljanje odgovornosti, kajti to je temeljno, če hočemo mladim pomagati, da bodo dojeli svojo odgovornost v svobodi, ki si jo pridobivajo z ustvarjalno dejavnostjo.

VZGOJA JE USTVARJANJE

Vzgoja osebnosti je ustvarjalni proces, nujno pretekati z vsemi vsebinami, oblikami in načini vzgojnega dela. Prav zato ga ni mogoče omejevati na učne ure o družbeno-moralni vzgoji. To je proces, v katerem učenci spoznavajo moralo, ustvarjajo tudi razmere, ki omogočajo doživljanje in razvoj moralnosti ter razvijajo zdravo kritiko in sposobnost za ocenjevanje okolja. Se posebej pomembno pa je, da se ob taki pomoči učenec zave, kaj lahko stori, kako se lahko uveljavlja, kako lahko ustvarja samoupravne odnose.⁵ Odpiranje osnovne šole v združeno delo in lastno družbeno okolje, kakor tudi vgrajevanje vzgojno-izobraževalnega procesa v celotno družbeno okolje, ne pa zapiranje med šolske stene, daje možnosti, da se učenci ne guli na pamet, temveč raziskujejo, in ne podlegajo svojevrstnemu suženstvu razredno-urniške pedagogike, temveč dosežejo samoupravljanje, večjo kreativno svobodo v učenju in obenem prevzemajo pravočasno in zgodaj tudi odgovornost za razvoj svoje osebnosti in za delo ter življenje svoje skupine, šole in okolja. Učenci se samo tako lahko tudi oblikujejo v ustvarjalne, osveščene in odgovorne samoupravljalce.⁶ Če pomislimo tako, lahko dojamemo izreden pomen dejavnosti prostega časa, prostovoljnih in prostih, ki ne pomenijo brezdelja, temveč ob različni rekreaciji pospešujejo tudi ustvarjalno dejavnost, zrcalijo najpristnejše človekove interese in potrebe. V takem prostem času, vključenem v vzgojno-izobraževalni proces, se človek vrašča v družbene odnose, nevsiljivo usklajuje osebne in skupne interese, sproščeno komunicira, uveljavlja sprejemljiva pravila sožitja in sodelovanja kot svobodni samoupravni odnos.

Nerazdružljiv del ustvarjalnega vzgajanja poteka v delu in

življenju šolske skupnosti, pionirske organizacije in drugih oblik povezovanja mladih. Ni vseeno, kako se uveljavlja šolska skupnost in kako delujejo pionirska in mladinske organizacije. Pojavi se potreba po različnem dogovarjanju in sporazumevanju o načrtovanju in delitvi dela. Ni vseeno, kdo se o tem dogovarja, kakšen je položaj učencev, koliko se zavedajo, da soodločajo in sprejemajo celo vrsto nalog in obveznosti resnično prostovoljno, a prav zato še posebno odgovorno. Vse to obvezuje tudi odrasle, pa ne smejo podcenjevati mlajših sogovornikov, kajti dogovor o sodelovanju, sprejete naloge bo treba natančno izpolniti.

Prav ob tem se pojavlja vprašanje, kakšna je vloga šolske skupnosti in kakšna vloga pionirske organizacije (tudi mladinske in drugih!), da se ne bi preprosto enačila: učenec je pionir. Temeljni nosilec celotnega dela in življenja, resničnega samoupravljanja, je gotovo šolska skupnost, ki ji pripadajo učenci, učitelji in drugi delavci šole. Ni mogoče pomisliti, da bi skrb šolske skupnosti veljala predvsem notranjemu šolskemu delu, zunajšolske dejavnosti, ki so vendar nedeljiva sestavina ustvarjalnega vzgajanja v odprti šoli, pa naj bi bile odvisne predvsem od dela pionirske ali drugih organizacij. Vse to je celota, nepogrešljiva vsebina skupno dogovorjenih delovnih načrtov šolske in drugih skupnosti. In ob tem se razvijajo in doživljajo pomembne moralne vrednote.

Vsak učenec je član šolske skupnosti, v kateri uresničuje temeljne, razvojni stopnji ustrezne, samoupravne možnosti. Tega ne zmore, če ni živo vpleten v delo in vsakdanje življenje. Ni se mogoče uspevati samozadovoljno s pripovedovanjem o morali in vrednotah, temveč je to potrebno utrjevati in preverjati z ustvarjalnim slogom življenja na vseh možnih področjih. Prav tako ni dovolj, če bi se zadovoljili le s problematičnim načinom obravnave različnih moralnih vprašanj in z razmišljanjem o tem, kaj bi stori, ali drugačni življenjski situaciji, temveč je treba neposredno tudi reševati nešteto situacij, ki nastajajo v učenčevem življenju. Ni se mogoče zadovoljiti s tem, da učenec mehanično ponavlja misli o morali in samoupravljanju, ker je to še zmešano le spominska ponovitev informacije. Omogočiti je treba, da vrednost o vrednoti preraste v prepričljiv namen, v interes, v osebni izraz in končno v potrebo, ki ji človek zadošča v delu in sožitju z drugimi. Kritično in ustvarjalno mora iskati vse možnosti in tudi socialistična moralna merila uveljavljati povsod, kjer deluje. To pa je tudi v prostem času. Takšen razvoj moralnosti je v bistvu nenehno iskanje vrednot, trajna pozornost, da človek občutljivo razlikuje manj vredno od boljšega, da odklanja škodljivo in uveljavlja dobro, preprečuje zlo in razvija posamezniku in skupnosti koristne vrednote. Dejavnosti prostega časa dajo v tem pomenu neizmerne možnosti resnično ustvarjalne vzgoje.

PROSTI ČAS ZAHTEVA DRUGAČEN PEDAGOŠKI SLOG DELA

Ustvarjalna vzgoja ni preprost proces. Ne zadostuje le dobra organizacija dela, ki ji večkrat še nismo kos, pa tudi ne to, da bi samo prepustili različno odločanje učencem in menili; vse je storjeno za samoupravno vzgojo. To bi bilo poenostavljeno, prelaganje odgovornosti na

učenca, ki pa je ne bi mogel uresničiti. Niti svobode niti samoupravnih odnosov si ni mogoče zamišljati le tako, da bi prenesli vzgojo na otrokova ramena ali pa se prepustili dobri veri: otrok se bo že znašel. Učenca ni mogoče obremeniti z odgovornostjo, ki je ne more dojeti. Prav tako pa ga ni mogoče prepustiti nekakšni lažni svobodi, kjer ne bi bilo odgovornega učenja in dela ter obveznosti. Prosti čas v vzgoji ne pomeni razpuščene svobodne vzgoje, temveč pomeni predvsem veliko možnost razmaha ustvarjalnih moči in

doživlja drugače kakor pri obveznem šolskem delu medsebojne odnose, se lažje identificira z dejavnostjo, ki si jo izbere, in oblikuje nekatere osebnostne lastnosti, za katere mu odnos pri obveznih dejavnostih ne daje možnosti. S tem ni rečeno, da bi zašli v drugo skrajnost in zamenjali obvezne dejavnosti, ker bi to pomenilo prav tako pomanjkanje možnosti za oblikovanje tistih osebnih lastnosti, ki se lahko razvijejo le z obveznim odnosom, npr.: čut odgovornosti za izpolnitev sprejetih delovnih nalog, discipliniranost, de-

V knjižnici

sprostitve sil, ki preraščajo meje nujno obveznega, dokončno zahtevanega, zato dajejo učencu tudi drugačne možnosti komuniciranja, odnosa do dela, samoodločanja in samouresničevanja, kakor pa urniško odmerjen čas učilniškega pouka. Učencu je torej treba pomagati, da dojamemo razmere, da je delo v mejah njegovih telesnih in duševnih zmogljivosti, da se ne prestraši dela ali druge dejavnosti, ker vnaprej domneva, da je ne zmore. Pomembno se je truditi za to, da učenec ohrani zaupanje vase in da lahko pričakuje uspeh pri obveznem učenju in delu ter v dejavnosti prostega časa. Če tega učitelj ne upošteva, se lahko zgodi, da si učenec ustvari nepravilen odnos do te ali druge dejavnosti in se tudi pozneje vanjo ne bo vključeval, pa čeprav gre za igro, ki bi jo sicer lahko obvladoval, če bi se le potrudil, da bi zanj dosegel izhodiščni prag sposobnosti. V šoli prihajajo otroci z različnim poprejšnjim znanjem (čeprav predšolska vzgoja že uravnava veliko razlik, posledice različnih družinskih vzgojnih razmer), različno podkulturo, pa zaradi tega tudi različnimi možnostmi, ko je treba uporabiti prosti čas.

Učenec se ne bo vključeval v dejavnost prostega časa, ki mu je tuja, v kateri je doživljal neuspeh, ne da bi mu kdo pomagal premostiti težave. Iz različnih razlogov se vsi nikoli ne bodo enako znašli, pa čeprav bi bile še tako urejene razmere za množstvo dejavnosti prostega časa. Razumljivo, da tudi ni mogoče težiti k poenotenju, da bi vsi učenci enako zaželeli in obvladovali različne dejavnosti prostega časa, pač pa je pomembno, da se v različnih možnostih lahko preskušajo, iščejo in odkrijejo tista področja dejavnosti, ki ustrezajo, da se učenec bolj ali manj rad vanje vključuje. To je mnogokrat tako pomembno, da zaznamuje celoten življenjski slog, vodi v poklic.

Prosti čas daje veliko priložnosti, da učenci uveljavijo znanje, ki so ga pridobili pri pouku, zato pomeni splet obveznega pouka z dejavnostmi prostega časa uporabo spoznanega na sproščeno način. Učenec lahko prav tu veliko bolj samostojno, brez zadreg išče različne rešitve, se pokaže, kakšen je v odnosu do vrstnikov, do okolja, kako ustvarjalno deluje, obenem pa

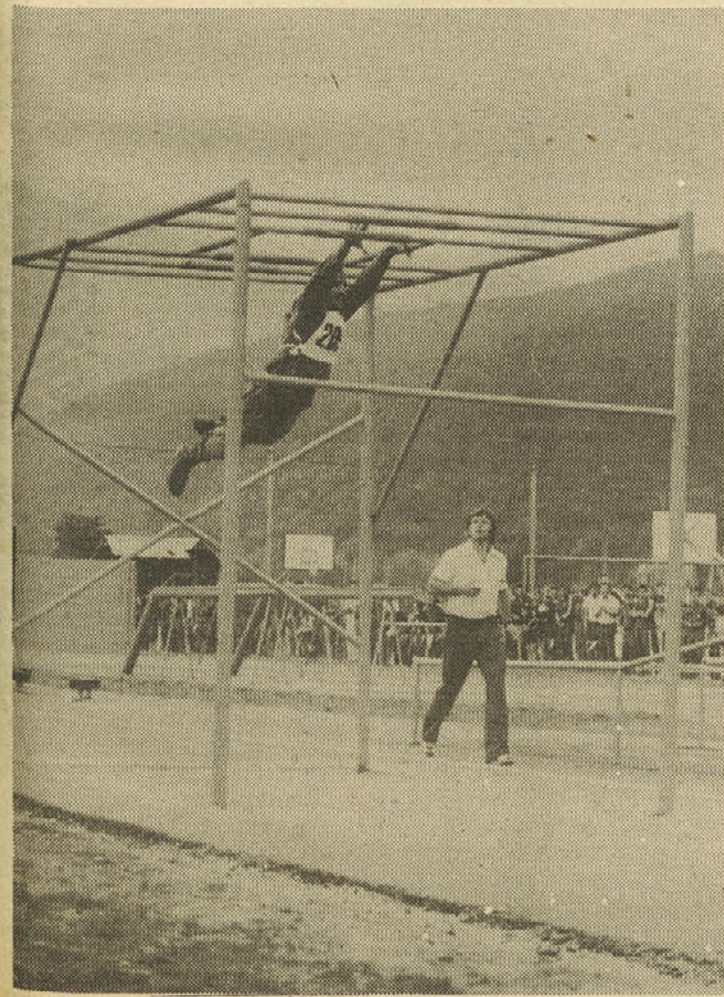
lovne navade. Včasih se zdi, da so ponekod to celo zanemarili ob napačni uporabi prostega časa in samoupravnih odnosov. Brez reda ni svobode, brez spoštovanja samoupravnih dogovorov, ustvarjalno doseženih, ni niti delovnega niti vzgojnega učinka, pa tudi ne ustreznega doživljanja moralnosti.

Vselej je pomembno, da učenec doživi ustrezno spoštovanje, da je enakovreden v odnosu, pa nikoli ne sme zmanjkati časa, da mu ne bi mogli obrazložiti, denimo, zakaj njegov predlog ni veljaven, ker pač ni upošteval teh ali onih resnic, ki onemogočajo idealno rešitev. Dosti škode napravi površnost, kruhoborski, potrošniški odnos odraslih, ki se včasih kaže tudi v omalovaževanju učencev, čeprav le-ti hočejo dobro, skušajo razumeti ta protislovni, pogostokrat prav narobe svet. Učenec naj ustvarjalno išče rešitve za svoje probleme, ki jim je lahko kos sam ali v skupnosti. To je tudi temeljno za razvoj prave demokratičnosti, ki je pogostokrat v družinskih in drugih okoliščinah ni najti. Šolska skupnost daje vrsto možnosti za doživljanje demokratičnosti, prav posebej pa še dejavnosti prostega časa, kjer se učenec še širše lahko uveljavlja.

Celodnevna šola v tem pomenu daje več, odpira nešteto možnosti za povezovanje pouka in dejavnosti prostega časa in omogoča različne oblike sodelovanja za posamezne naloge ustvarjalnega vzgojnega procesa, pri čemer so dejavnosti prostega časa nujno enakovredna sestavina vzgojnega dela, sloga šolskega življenja. Drugačen slog pedagoškega dela zahteva splet pouka in proseg časa, ki razširja šolo, izobraževalnico, v šolo, oblikovalko celostne človekove kulture dela v najširšem ustvarjalnem pomenu.

To pa je potrebno upoštevati, da bi usposobili ljudi, ki bi mogli »prevzemati odgovornost ne le za učenje in študij ter svojo osebno in življenjsko prihodnost, temveč tudi za razvoj organizacije združenega dela in celotne družbe«.⁶ Doživljanje moralnosti z dejavnostmi prostega časa ima v takem vzgojnem procesu nedvomno pomembno vlogo:

(Nadaljevanje na 8. strani)

Vaje na orodju

Doživljanje moralnosti s prostim časom

(Nadaljevanje s 7. strani)

NAVEDENI VIRI:

- ¹ — Lešnik, Rudi: Študentje o naši družbi. Teorija in praksa. Ljubljana, XIV (1977) 10—11, str. 1373.
² — Šušar, Stipe: Društvena i kulturna uloga škole. Uvodni referat na posvetovanju Društvena i kulturna funkcija škole v Crikvenici, 13. decembra 1979, str. 1 (razmn.).

³ — Kardelj, Edvard: Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, Ljubljana, 1977, str. 9.

⁴ — Rojc, Emil: Knjigi na pot, Samorastniki ob Sotli, Ljubljana, 1979, str. 3.

⁵ — Šušar, Stipe, op. 2, str. 9.

⁶ — Šušar, op. 2, str. 10.

DR. RUDI LEŠNIK

Splošni vzgojno-izobraževalni smotri, tisti, ki so v interesu vseh, skupnosti in posameznika, so pravica in dolžnost samoupravne družbe. Toda šolo morajo zadol-

ževati tako, da ima dovolj proste roke tudi za individualne zmožnosti in nagnjenja mladih ljudi.

(France Strmčnik)

Za prakso

Z dobro igračo se otrok igra, mi pa se igrajmo z njim

Otroku, tako predšolskemu kot šolskemu ni igre nikoli dovolj, nikoli preveč, otrok se vedno rad igra, saj je to njegova potreba in želja. Če pa naj bo igra otroku v zabavo, v sprostitve, v veselje, če naj bo to način navezovanja novih stikov med otroki, med otroki in odraslimi, način »učenja« in pridobivanja novih izkušenj, potem mora imeti otrok tudi ustrezne igrače.

Dobre igrače pa je večkrat zelo težko izbrati. Tokrat vam predstavljamo dve novejši igrački, ki sta prijetna novost na po-

dročju igrač, namenjenih za konstruiranje — za ustvarjalno igro.

Prva igrača je MALI GRADITELJ in je namenjena mlajšim predšolskim otrokom (fotografiji 1 in 2!). Sestavljajo jo elementi: kvadrati, krogi, pravokotniki, trikotniki, ki jih lahko otrok zelo preprosto sestavlja. Tako naredi stavbe, živali, vozila ipd., kar pač zmore in želi. Že pridobljene spretnosti s področja sestavljanja in konstruiranja pa lahko uspešno razvija ob igri z drugo igračo, imenovano BIMO, ki je primerna za otroke do 15.

leta. Pomembna novost pri tej igrački so zanimivi vezni elementi, ki omogočajo gradnjo v vodoravni, navpični, diagonalni smeri, ustvarjanje krožnih linij. Zato, kaj vse lahko otrok naredi, je veliko možnosti. Otroku lahko sestavi ljudi, živali, cvetlice, vozila, celotne konstrukcije (nekaj zamisli je prikazanih na fotografijah ovojnine igračke BIMO).

Tako si otrok lahko sam naredi igračke, s katerimi se potem igra. Pri igri s to igračo razvija ročne spretnosti, natančno mora opazovati elemente, usklajujeta se oko in roka, hkrati pa je dana

Bimo

prosta pot otrokovi domišljiji in ustvarjalnosti.

Obe igrački zaposlita otroka za dolgo časa, ker otrok odkrije in naredi kaj novega. Pri igri lahko sodeluje tudi več otrok in vsak prispeva kaj svojega. Igrači pa

dajeta tudi možnost prijetnega sodelovanja med otroci in odraslimi, ki je tako zelo zaželeno, pa včasih kar ne najdemo poti, kako bi se približali otrokovemu svetu.

Igrači MALI GRADITELJ in BIMO izdeluje tovarna igrače Mehantehnika iz Izole. Prodajajo ju v različnih velikostih izvedbah, tako da lahko z dopolnjevanjem otrokovo zbirko ustrezno dopolnjujemo. Primeri sta tako za igro posameznika kot za skupinsko igro.

Naj za informacijo navedemo še za cene posamezne velikosti igrač.

Mali graditelj: mala škatla 97,90 din; srednja škatla 149,35 din; velika škatla 195,80 din.

BIMO: mala škatla 195,80 din; srednja škatla 298,77 din; velika škatla 400,35 din.

Mag. LJUBICA MARJANOVIĆ
Katedra za otroško in mladinsko psihologijo, FF

Posvetovanja o prostem času

Vprašanja prostega časa so v vseh razvitejših deželah vedno bolj v ospredju. To dokazuje tudi številka strokovnega posvetovanja, ki so napovedana v teh dneh v Zvezni republiki Nemčiji. Akademija v Remscheidu organizira konec februarja sejem igrač, študijski seminar o dokazovanju in razpravljanju v javnosti in v marčnih dneh o javnih prireditvah, metodah načrtovanja takih prireditev in javnem delu, seminar o praoblikah gledališke igre ter tečaj o imaginativnih metodah v svetovanju. V Hamburgu so pravkar sklenili v okviru Sindikata vzgoje in znanosti posvetovanje o estetski praksi in politični kulturi, v Frankfurtu ob Maini pa posvet o združenjih na področju raziskovanja kulture in kulturne politike. V Göttingenu bodo na marčnem kongresu nemškega združenja za pedagoško znanost obravnavali vprašanja političnih interesov v vzgoji in pedagoških interesov v družbi, v Münstru pa bo prireditev na temelju skupinske dinamike Akademije za mladinsko problematiko o skupinskem delu in lastnih izkušnjah.

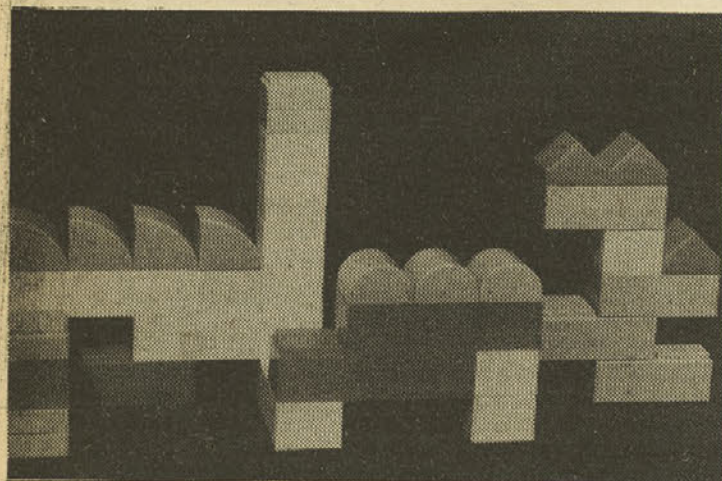
V Torinu prirejajo 14. mednarodno razstavo o počitnicah, tujskem prometu in športu. V Københavnu je sestanek strokovne komisije ELRA o vprašanjih pedagogike prostega časa, možnih poklicnih in izobraževalnih programih za različne delavce na področju prostega časa. Na dnevnem redu je tudi priprava na posvet o pedagogiki prostega časa v teoriji in praksi, ki bi naj bil predvidoma jeseni v Mariboru.

Največja prireditev v spomin na danskih dneh pa bo gotovo 4. evropski kongres ELRA v Poznaniu pod naslovom Človek in njegov prosti čas 1980 sredi aprila.

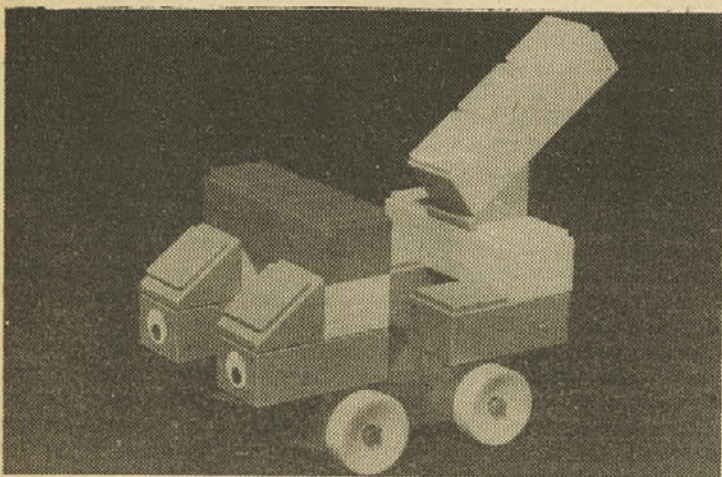
Pri založbi C. R. Vincentz v Hannoveru je začel izhajati časopis za prakso prostega časa in znanost o prostem času animation. Med sodelavci v prvi številki zasledimo vodilne strokovnjake s tega področja v Evropi: dr. Wolfganga Nahrstedta, dr. Horsta Opaschowskega in druge. Vsebinsko januarske številke je gotovo zanimiva za vse, ki se ukvarjajo z gledališča pedagogike s prostim časom, saj obravnava tudi za nas zelo občutljiva vprašanja, denimo, ali lahko šola sploh spodbuja, ali so naši muzeji dovolj atraktivni, kaj je animacija, je to nepogrešljivo igrivo vzgajanje in izobraževanje ali zaželena igra z manipulacijo, kako je z animacijo v turizmu in podobno. Napovedano je tudi, da v vsaki številki predstavi poklicni animator neko svojo najbolj priljubljeno igro. Zanimiv je tudi prikaz različnih možnosti za družinske dopuste ter opis dela, ki ga je imela animatorka v nekem počitniškem taboru, ko je večina počitniških dni deževala.

Razumljivo, da so sestavki odsev razmer v ZR Nemčiji, zato se sicer podobna vprašanja kažejo pri nas v svojevrstni podobnosti in jih tudi izvirno rešujemo.

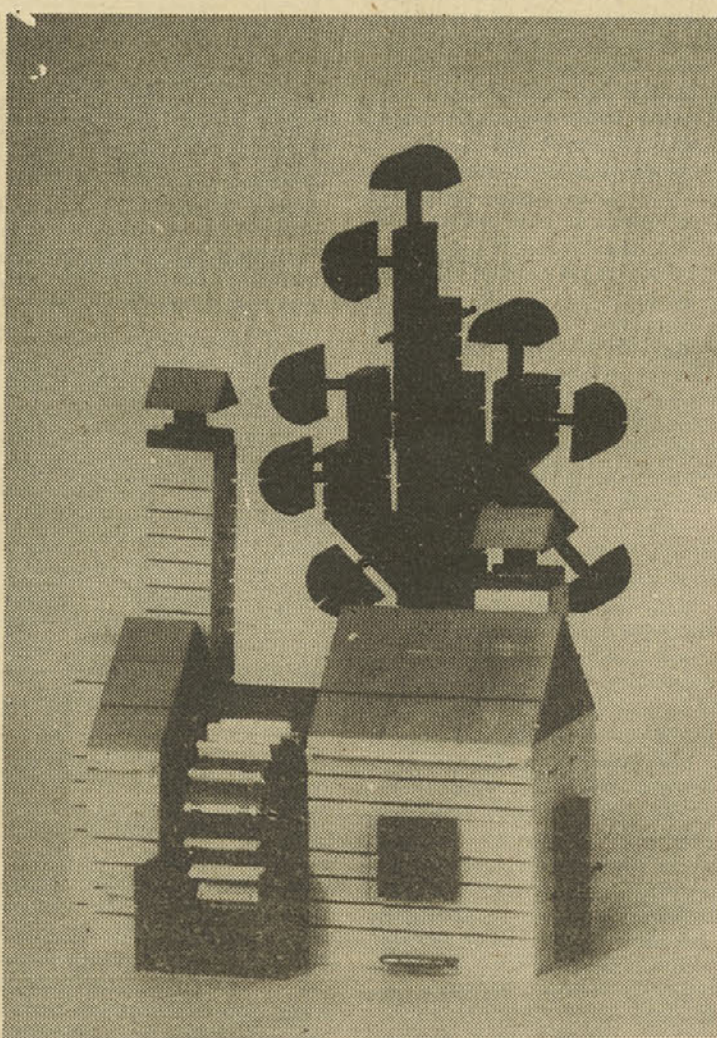
R. L.

Mali graditelj

Mali graditelj

Bimo

NIŽJA STOPNJA

29. febr.: Pustite kontrabas v radio

7. marca: Kje dela mama

SREDNJA STOPNJA

26. febr.: Moja lestvica

4. marca: Za praznik

VIŠJA STOPNJA

28. febr.: Gibanje neuvrščeni

6. marca: Pesnice in pisateljice — Mimi Malenšek

NENAVADNI POGOVORI

29. febr.: Odrasli tako, kako pa mi

1. marca: Pogovor s strokovnjaki

ZA SREDNJE ŠOLE

1. marca: Sodobna slovenska lirika

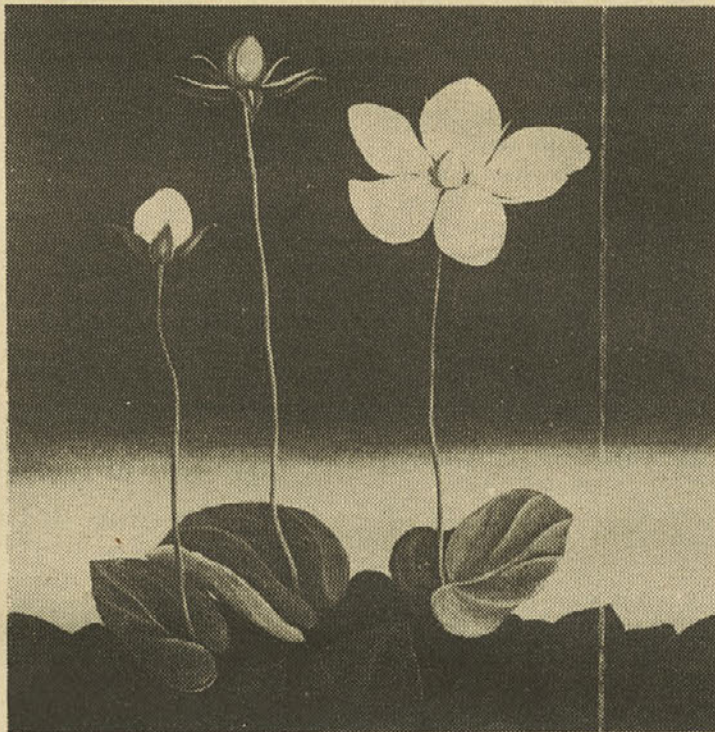
8. marca: Sodobna slovenska lirika

25. febr.: Antika in pojem lepega

3. marca: Srednji vek

Odrasli tako, kako pa mi

29. februarja 1980 ob 17.15 — II. program

Oljna podoba rastlinskih velikanov — Vinko Hlešč, zdravstveni delavec

V oddaji, ki je na sporedu vsakih štirinajst dni (vsak drugi petek) na II. programu, smo vam tokrat pripravili pogovor z mladimi iz poljske gimnazije v Ljubljani. Skupina učencev četrtega letnika se je že na začetku pogovora odločila, da bo govorila o sebi, in o svojem odnosu do učiteljev.

Naši sogovorniki pravijo: Takšni smo pač; malo sami od sebe, malo so nas take napravile

okolščine, malo pa so k temu pripomogli tudi naši učitelji. Mi — vodje pogovora — pravzaprav tudi ne bi imeli pripomb, četudi bi nam pustili do besede. Seveda niso bili »nasilni«, to je treba povedati, pogovor je potekal sam od sebe, tako da ga — tako se nam je zdelo — ni kazalo prekinjati.

Mladi razmišljajo: mislim, da se ti oči odprejo šele v višjih let-

nikih; prvo in drugo leto ne razmišljaš dosti, potem počasi v naslednjih dveh letih vidiš samo krivice, sebe in svojega odnosa do odraslih ne ocenjuješ stvarno. Zdaj pa smo že toliko daleč, da vidimo, kdaj smo nemogoči. Mi smo postali bolj stvarni, profesorji so pa še zmeraj na istem. Takole razmišljamo: ker se ne bomo z njimi več videli, jih lahko ocenimo: »Ta je bil pa v bistvu dober, včasih je kričal na nas, nesramen nikoli ni bil, ni bil neko rekten.« Profesorji pa še vedno vztrajajo pri stališču, da smo mi le učenci, eni izmed mnogih, ki so jih učili in jih še bodo učili in se bodo znašli nad njimi, ko bodo imeli slab dan. Mislim, da pridemo že v 1. letnik prestrašeni, ker nam drugi pripovedujejo, kako je v gimnaziji, koliko profesorji zahtevajo itn. Bojše se profesorjev in se samo učiš. Niti ne pomisliš, da bi poiskal stik z njimi. Za profesorja pa vemo, da je že več let na gimnaziji in ima torej slabe in dobre izkušnje s šolarji.

Profesorji menijo, da smo prišli razgrajati na gimnazijo in je treba z nami strogo ravnati, ker zlepa pač ne gre. Saj mogoče je to res, ker vsakega profesorja, ki bi nam že od začetka ponudil roko, bi verjetno izbrabili. Jasno je, da se profesorji tega bojijo, postanejo strogi in zagrožijo. Potem seveda ni tistega prijateljskega stika, ampak samo zlagana vljudnost.

Drugi sogovornik je tako le strnil svoje misli:

— Mislim, da je problem tudi na naši strani, v učenčevi miselnosti. Saj se je zgodilo, da smo dobili kakšne mlajše profesorje na šolo in niso bili tako strogi. Zafkravali smo se z njimi in brili iz njih norce. Nismo jih jemali resno. Počasi so se tudi oni zaprli vase in niso imeli do nas več takega odnosa kot v začetku. Mislim, da smo v takih primerih krivi sami. Če imamo strogega profesorja, ki zahteva od nas precej, ga sicer ne moremo, nekaj pa se bomo le naučili. Do njega smo veliko bolj vljudni kot do mladega profesorja, ki je bolj demokratičen in strpen, pa se pri njem nič ne naučimo. Tak odnos le izrabljamo.

To je bilo samo nekaj mnenj gimnazijcev, ki jih boste slišali v oddaji. Sicer pa k temu tudi ni kaj dodati. Povedali so, da je njihov odnos do učiteljev na srednji šoli že vnaprej izoblikovan. Zaznavanje s strahom pred avtoriteto, ki preprečuje boljše medsebojne odnose, in ne nazadnje tudi s tem, da mladi, navajeni avtoritarnega vedenja učiteljev, nemudoma zlorabijo vsak poskus mlajših profesorjev, ki bi si sami želeli drugačnega, bolj demokratičnega sožitja z učenci. Posledica je obojestranski občutek ogroženosti. Gotovo bi bilo zdaj zanimivo slišati še mnenje profesorjev o istih rečeh. Če tudi oni mislijo o odnosih med njimi in učenci enako, potem bi kazalo prav resno razmišljati, kje se začnemo oblikovati avtoritarni odnosi in kaj bi bilo treba ukreniti, da bi se izoblikovali drugačni.

Prejeli smo

Lani smo člani našega uredništva obiskali več šol po Sloveniji, kjer smo se pogovarjali z aktivnimi učitelji ali pa samo z učitelji, ki redno spremljajo naše oddaje in jih upoštevajo pri svojem delu. Tovarišica Doroteja Kadunc z osnovne šole Borisa Zihlerja v Ljubljani je svoje mnenje o radijski šoli takole zapisala:

»Oddaje radijske šole poslušam, odkar so bile uvedene. Ko smo na šoli v Cerkljah na Gorenjskem dobili radijski aparat, sem oddaje poslušala v razredu z učenci. Ta edini aparat smo prinesli iz razreda v razred ali pa se nas je zbralo več razredov skupaj in smo poslušali oddaje. Vedela sem, da nam vsem zelo koristijo, tako literarne oddaje, spoznavanje narave in družbe, glasbene oddaje, skratka vse, saj tistega kar prinašajo oddaje, učitelj ne more posredovati. Pri tem mislim na dramatizacije, zvočne učinke, glasbo.

Ko pa smo na šolo dobili magnetofon, se je zadeva bistveno spremenila. Oddaje smo poslušali z učenci, sočasno pa sem jih posnela.

Glede na snov, ki so jo oddaje obravnavale, sem jih razdelila po posameznih razredih. Oddaje radijske šole, ki so bile trajne vrednosti, sem uvrstila v učni načrt. Lahko smo jih poslušali takrat ko smo se učili o kaki temi. Tako smo si na šoli ustvarili bogato zbirko oddaj radijske šole, ki nam je zelo popestrila pouk.

Še zdaj uporabljamo oddaje radijske šole — kot uvod v novo snov ali kot utrjevanje ali ponovitev že znanega. Pred poslušanjem oddaje se z učenci pomenim, kaj bomo poslušali, tako jim zbudim zanimanje in jih pripravim na sodelovanje, če ga oddaja zahteva.

Po poslušanju se o oddaji pogovorimo in napišemo vsebino, če pa je oddaja težja, jim pripravim vprašanja, na katera odgovorijo. Tako nam radijske oddaje bogatijo učni proces.

Rada bi svetovala še to: dobro bi bilo, če bi uredništvo napravilo nekakšen sistem, po katerem bi se oddaje vključile v učni načrt in v posamezne razrede.

Pretežka bremena za otroke

Kaj storiti proti utrujenosti?

Tine je prvošolec. Čeprav je v šoli že nekaj mesecev, je pravkar dopolnil sedmo leto staosti. Po videzu bi mu človek tega niti ne prisodil. Je majhen, droban. Okrogel obraz in glavica bolj spominjata na otroka iz vrta kot na šolarja. Odkar hodi v šolo, je shujšal in postal bledičen. Pogosto ima udrti oči in modre podčrnjake.

Za šolsko delo ne kaže posebne vneme. Dela počasi, napeto, sanjavo. Med urami malokdaj zdrži ves čas pri učni snovi, navadno se vmes poigra z igračo, ki jo je prinesel od doma. Drugič, posebno pri popoldanskem pouku, se naslanja na klop, kot bi hotel spati. Temu primeren je tudi učni uspeh. Je eden najslabših v razredu. S precejšnjo zakašnitvijo se uči črk, vezava mu dela še vedno težave. Pri matematiki mu gre sicer nekoliko bolje, učiteljico pa spravlja v negotovost to, da rešuje naloge, tako različno: enkrat reši težke, drugič ne naredi lahkih, tudi takih, ki jih sicer dobro obvlada. Učiteljci se zdi, da bi verjetno več zmogel, če bi se bolj potrudil.

Tine je v podaljšanem bivanju. V šoli je od 6. do 16. ali 17. ure. Tudi tu opažajo razlike med njimi in drugimi. V jedilnici je vedno med tistimi, ki so grajani, ker preprosto noče jesti. Ni tako redko slišati pripombo, češ, tako je len, da se mu še jesti ne ljubi. Pri učnih urah je nemiren, na stolu se vrti, leze pod mizo, ker mu neprestano kaj pada na tla. V podaljšanem bivanju se navadno učna ura že konča, ko ima on narejene komaj pol naloge.

Psihološki pregled otroka, h kateremu smo povabili tudi njegovo učiteljico in starše, je pokazal tole:

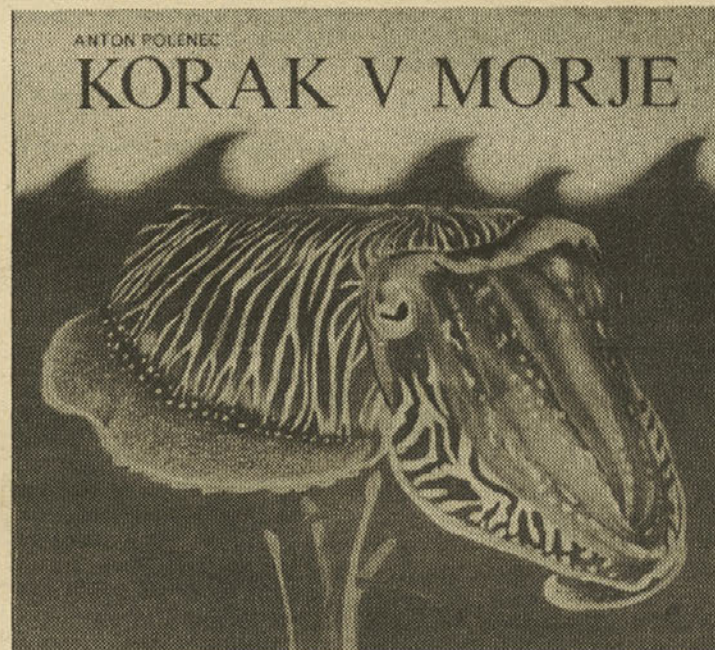
Tine, čeprav intelektualno normalno sposoben otrok, ne zmore šolskega dela, ker je prešibak, da bi prenašal obremenitve in napore, ki jih zahtevata učenje in način dela v šoli. Nenehna utrujenost mu onemogoča, da bi učno napredoval v skladu s svojimi zmognostmi. Zgodnje vstajanje, predolgo bivanje v šoli, ki zahteva nenehno prilagajanje, razpored mentalnega dela, ki ni v skladu z zmognostmi socialno in čustveno nekoliko manj zrelega sedemletnika, ustvarja napetosti, zaradi katerih se je Tine ne samo duševno, temveč tudi telesno spremenil.

Res je, da je veliko otrok izpostavljen enakim obremenitvam, a ne zaidejo v enake težave ali pa se njihove težave kažejo v mnogo bolj mili obliki. Res je, da se otroci ob opisanem šolskem redu zelo utrudijo, zlasti mlajši, tisti iz prvega in drugega razreda.

Pri reševanju teh problemov je šola vezana tudi na objektivne možnosti, vendar je mogoče marsikaj storiti že v danih razmerah in s tem omiliti škodo, ki jo otroci trpe. Tu mislimo predvsem na tiste, ki so prisiljeni priti v šolo ob 6. uri in se lahko vrnejo domov šele po končanem pouku ali podaljšanem bivanju v poznih popoldanskih urah.

Kaj lahko storimo tudi v takih manj ugodnih objektivnih razmerah?

— Poskrbimo, da bodo tisti, ki pridejo zgodaj zjutraj v šolo lahko tudi počivali in se naspali. Z malo dobre volje in domiselnosti se da marsikaj storiti tudi tam, kjer se zdi, da je nemogoče. Ni nujno, da obvezno počivajo vsi otroci. Ločimo tiste, ki počitek potrebujejo, od onih, ki so raje zaposleni s čim drugim.

— Pri slednjih zgodaj zjutraj ne dopuščajmo, da bi nenadzorovano tekali okrog. Zaposlimo jih na primer s poslušanjem pravljic ali kake igre, pri čemer lahko leže otroci na tleh. Vsak naj ima toliko prostora, da ne moti sosedu, ko se obrača ali igra s kako igračo.

— Naj ne bo obveznega jutranjega varstva za otroke, ki imajo v šoli zajtrk in lahko pridejo v šolo nekoliko kasneje.

— Spodbujajmo starše, da naučijo tudi otroke prvega in drugega razreda toliko samostojnosti da se bodo lahko odpravljali zjutraj v šolo sami in jim ne bo treba od doma skupaj s starši ob 5. ali 6. uri. Izkušnje kažejo, da pogosto podcenjujemo otroke glede samostojnosti in zanesljivosti.

— Ko je pouk dopoldne, kar najbolj skrajšajmo popoldansko

podaljšano bivanje. Pedagoško in etično neupravičeno je, če zadržujemo v šoli otroke samo zato, da učitelj, ki dela v podaljšanem bivanju, izpolni potrebno število ur.

— Nenehno prilagajanje zunanjim zahtevam, redu in disciplini najbolj utruja in prav to doleti otroke, ki morajo osem ali deset ur preživeti v šoli. Zato je izredno pomemben prosti čas, v katerem je treba najti ure za svobodno igro, ko lahko otroci delajo, kar hočejo brez učiteljevega vodstva. Iz izkušnje vemo, da se ob tem otroci najbolj odpočijejo.

— Učenje v hrupnem okolju je zelo utrudljivo. Otroci ki se ne morejo zbrati, ga niso sposobni. Najidealneje je, če se lahko tak otrok uči sam, to pa je seveda mogoče le doma v družini. Resnici na ljubo moramo povedati, da se taki otroci ne morejo učiti v

skupini vrstnikov. Če je le mogoče, naj ne bodo vključeni v podaljšano bivanje. — Nekaj pa lahko za takega otroka storimo tudi v šoli: ko se mora česa naučiti, mu dajmo možnost, da se umakne v drug prostor, kjer je lahko sam. Za to je mogoče izbrati prazen hodnik, stopnice, vogal pred vrati učilnice ipd. Domiselnost in zaupanje v otroka bosta učitelju pomagala rešiti marsikatero na prvi pogled nerešljivo vprašanje.

— Dolge ure sedenja otroka bistveno prikrajšajo za gibanje, ki ga tako zelo potrebuje. Ne samo med odmori in v prostem času, tudi med učnimi urami, zlasti v prvem in drugem razredu, poskrbimo za kratko telovadbo, za nekaj razgibalnih vaj, ki sprostito napetost in tako omogočijo,

da more otrok naslednje pol ure slediti šolskemu delu.

— In še to: pomembno je tudi prenašanje šolskih torbic. V nižjih razredih osnovne šole je torbica pravi tovor. Še vedno je malo šol ki otrokom omogočijo, da jih puščajo med tednom v šoli. Ponavadi za to ni potrebno nič drugega kot nekaj razumevanja in poslušanja.

S temi nekaj ukrepi res ne bomo rešili problema utrujenosti, ki ima različne vzroke, in je huda rakava rana razmer v naših šolah, lahko pa ublažimo trpljenje marsikaterega otroka, ki se upogiba pod težko bremen pri prvih korakih na poti v svet odraslih.

ANICA URANJEK

Knjižice iz zbirke Pelikan popestrijo pouk

kultura

Ko jutranja zarja prepleta svoje dolge, rdeče lase skozi meglico in sivino jutrišnjega dne, v tistem trenutku — samo tistem — se zavedam, kako je življenje lepo.

Eden izmed prostorov v Pionirskem domu v Ljubljani bi bil puščoben, če ne bi bile njegove stene prekrite s pisanimi plakati. Z njih sijajo sonce, rože, zvenijo protestni vzkliki in spoznanja, da je življenje tudi lepo, kakor je zapisal Leon Kastiov, mladi avtor gornjih stihov.

Tu se zbirajo mladi ljudje, ki so začutili čarno moč besede, govorjene in pisane. Sem jim ni treba priti, sem si želijo prihajati.

Ko sem poslušala njihove spise, me je presenetila njihova naravnost, pristnost, iskrenost.

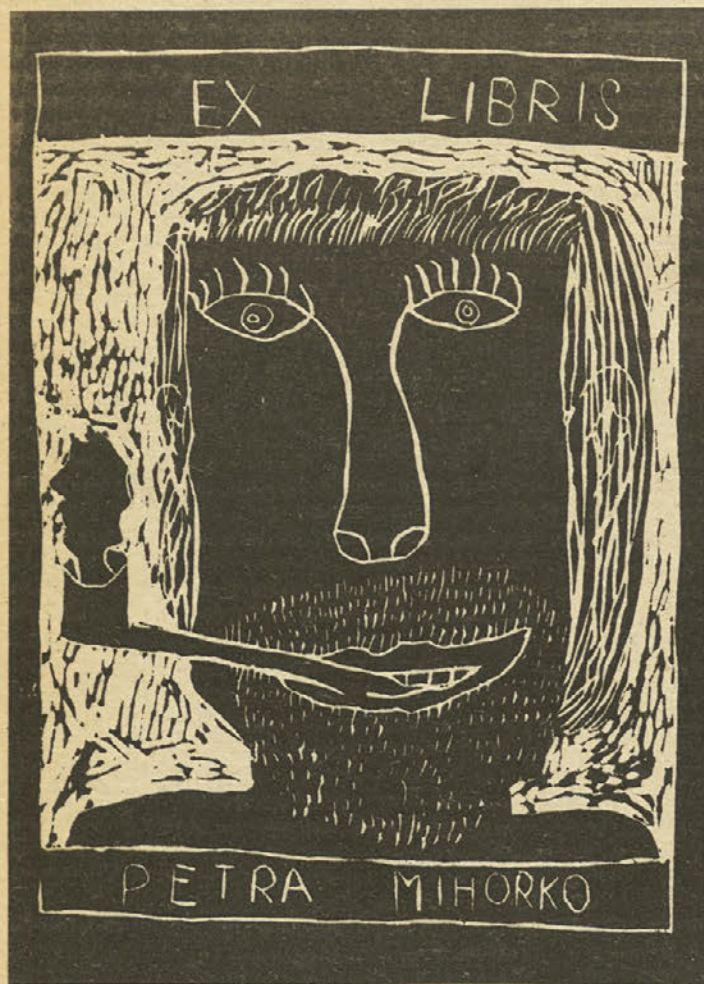
Tudi nam, učiteljem, napiše učenec kdaj tako sproščen spis, sicer pa je pisno sporočanje v osnovni šoli še vse preveč utesnjeno v zastarele didaktične kalupe oziroma mu sploh ne posvečamo dovolj pozornosti.

Poskusimo najti novih idej pri mentorju mladih literarnih ustvarjalcev, pisatelju Lojzetu Kovačiču.

Skromen, iskren, priazen privoli v pogovor.

Da se odrasel človek približa otrokom, njihovemu čustvenemu in domišljijanskemu svetu, ni lahko. Da svoje življenje posveti delu z njimi, je še težje. Od kod vaš nagib za to delo?

Najbrž zaradi svojega intenzivno preživetega otroštva in mladih let; naposled tudi popisujem to svoje nekdajše življenje.

Petra Mihorko — lik. pedagog Drago Hrvacki, Pionirski dom

Otrok doživlja svet v celoti, ves svet je zanj v resnici učilnica, zato nam lahko posreduje enkratna zapazanja. Kasneje se mu ta prostor zoži. Ni več neposrednega doživljanja, neposrednega prijateljstva, kar je že preletstvo zrelosti. Zato tudi pravim — najboljši umetniki, ki ustvarjajo bodisi za otroke bodisi za odrasle — so tisti, ki se v otroku dotaknejo odraslega in v odraslem otroka.

Kakšen se vam odkriva otrokov notranji svet?

Otrokov notranji svet je zanemarljiv. Zanemarljiva ga šola, če ji je v ospredju samo memoriranje znanstvenih snovi, tudi v družinskem krogu ne more otrok izraziti svojega pristnega jaza, vkaluplja ga tudi življenje v organizacijah.

Obsojen je na nekakšno posnemanje in oponašanje odraslih. Do sebe goji povsem nedoločen in nevtralen, neoseben, abstrakten odnos. Otroštvo mu tako ni preprosta reč. Eno samo pretvarjanje je, odrevenelost, negibnost, z redkimi trenutki sproščenosti. Biti otrok je dolga, dolgočasna igra, ki se je moraš naučiti kot lekcijo imen rek, rastlin, kraljev. Daleč stran je od njegovega spoznanja, da je majhna osebnost, ki se razlikuje od vrstnikov.

Zato je moj smoter pač, da bi izbrskal otrokovo individualnost, če hočete — njegovo šifro, s pomočjo katere čuti, vidi, razume svet.

Deloma tudi zato sem šel malo ozaveščen, malo spontano v določeno pedagoško avanturo: skušal sem razbiti model razvrščanja otrok po starostnih obdobjih. Sestavlil sem skupino: najmlajši je iz četrtega razreda, najstarejši so že absolventi prve stopnje univerze. S tem se je samo od sebe ustvarilo nadvse zanimivo ozračje. Nastalo je živo medsebojno vplivanje in samo po sebi umevno pokroviteljstvo. Tako imenovani »otroški miti« iz ust najmlajših so vedno avtentična pričevanja, ki so jim prislunili tudi starejši v skupini. Po drugi strani so starejši prevzeli spontano mentorstvo nad mlajšimi. Znali so jim razložiti npr. njihove po-

»Otroku vzgajamo pogum, da bo visoko letal«

Pogovor z Lojzetom Kovačičem

Ali se začno v taki skupini spletati intimnejše vezi?

Dejstvo je, da imajo današnji otroci premalo vezi z družino. Prav zato začno tako mlajši kot starejši v vzgojitelju hočeš nočeš gledati očeta, ki ima zanje čas in živce. Otroci, ki ima za babico samo televizijo, je srečen, če mu poveš pravljico, kot so mu jo včasih doma, v družinskem krogu. Nekoliko starejši si želi pogovora o svojih intimnih preokupacijah, večji pa o zelo odločujočih vprašanjih v življenju. O tem pa se je treba pogovarjati na povsem enakopravni ravni.

Živalski vrt, linorez, Barbara Zobec, 7 let — lik. pedagog Drago Hrvacki, Pionirski dom

Tako strukturirana skupnost tvori neko novo, osebno tovaršijo, ki zelo vpliva na svojo okolico in tako tudi snubi nove potencialne člane.

Pri takem načinu vzgoje ste seveda morali rešiti vprašanje, kako nadomestiti lekcijo.

Treba je tvegati nadvse intimen, čeprav nekoliko nevaren, revolucionaren ured: kaj je za otroka lepo in kaj grdo? Tako odkrijemo otrokovo estetiko, njegov notranji pogled na svet.

Ko obravnavamo njihove literarne izdelke, upoštevamo zmeraj ta njihova estetska izhodišča in skušamo v ustvarjalnem pogovoru priti do njemu lastne in ustrezne poetike. Na mesec obravnavamo zato samo enega ali dva mlada ustvarjalca, vendar temeljito, da postane otroku jasno, kako neodgovorno je pisati besede, če niso doživete, če niso resnično njegove.

Ker želim, da bi bil otrok pristen, nezlagan, se trudim, da potrgam z njega vse manirne kalupe, ki jih je nanj navleklo življenje. Ko torej najdemo njegova izhodišča, tudi laže poiščemo ustrezno obliko njegovi sporočilnosti.

Torej so vam primarne estetske, ne pa etične vrednote?

Otrok po naravi želi biti dober. To je stvar njegove osebne časti. Želi pa se tudi potegovati za dobro — to pa je že nadosebno dejanje. Torej to je zame osnova. Treba jo je samo uglasti in poglobiti.

Kot v najboljših literarnih delih se tudi v njegovih pristnih spisih estetske vrednote nevsiljivo, komaj opazno, rekel bi skorajda premeteno prelivajo v etične in nasprotno.

Če otrok piše, in to iz lastne nuje, mu to pomaga, da laže pretehta svojo vrednost, prej se

najde, postane odgovoren za tisto, kar reče in zapiše.

Najvišja dominantna mu postane njegov JAZ, ne tisti v egoističnem smislu, ampak v smislu zvestobe, neizmikanju samemu sebi, v smislu odgovornosti do sebe. Pri vsaki misli, pri slehernem zapisu se bo soočal s tem JAZOM; ta bo preskusni kamen, na katerem bo lomil kopja v boju za izražanje svojega notranjega sveta.

Torej je osnova: najti svoj jaz? Da, ker je to tudi najbolj lo-

Kot prakтика me najbolj zanima vaše mnenje, kako naj učitelji vzgajamo, da bodo učenci radi in dobro pisali.

Literarna vzgoja bi morala doživeti približno tako posodobitev, kot jo prakticirata sočasna likovna in glasbena vzgoja. Tam je v ospredju risba, glas in otrokova samostojna ustvarjalnost brez vzgojiteljevih nasilnih popravkov.

Pri šolski literarni vzgoji se mi zdi zelo pomembno, da interpretacija berila ne bi bila tako racionalno podana, kot je navadno v šoli. Graditi bi morali na senzibilnosti in imaginaciji, ustrezni otrokovi starosti. Junaka iz književnega dela bi morali interpretirati tako občuteno, da bi se otrok začel istic z njim, da bi postal soudeleženec in dejavnik dogajanja v interpretirani knjigi.

Ali je otrokov pesniški izraz odvisen od tega doživljanja?

Glejte — ko bomo znali interpretirati berilo, obvezno branje vsaj pol tako dobro, kot si znamo razložiti ljubezensko pismo — potem bo taka senzibilnost v podajanju imela tudi prenosozmeren rezultat v otrokovem besednem izražanju njegovih lastnih hotenj v obveznih šolskih ali domačih nalogah. Skratka, če

meznosti, ki bodo najbolj predstavile tisto, kar si je zamislil, miselno — čustvena doživetja preliti v ustrezno besedo, z domišljijo podati bogatejšo podobo, iz notranjega nagiba poiskati ustrezno kompozicijo.

Učitelji pogosto ponudimo učencu kot izhodišče za spis neko moralno načelo in želimo, da ga otrok razloži ali potrdi z nekim dogodkom. Se vam zdi, da od otroka zahtevamo preveč?

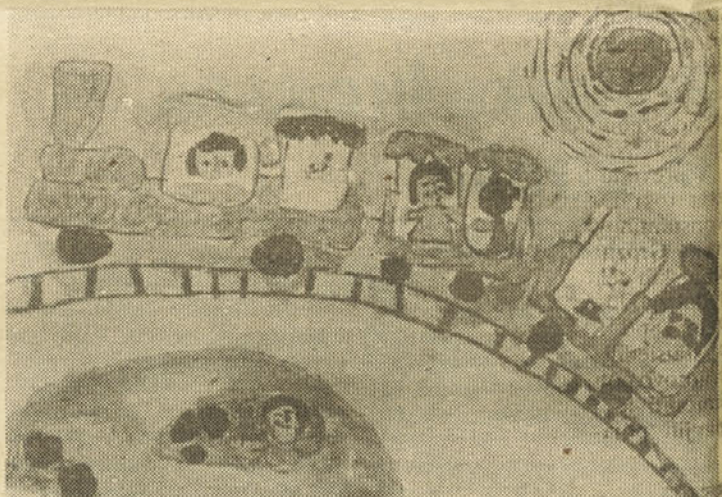
Sporočilo, ki nosi idejo, ima na otroka velik vpliv. Njegova moralna je močnejša od morale odraslih. Pri ustvarjalnem postopku otrok sam vgrajuje tako etično sporočilnost — to naredi nezavedno, vendar naredi — in ravno to je treba spodbujati. Slabo pa je, kadar so to parole, fraze, ki niso iz njegovega sveta.

Za otroka je nenaravno in težko, da mora v šolskem spisu najprej razmišljati o moralnem predpisu, ki je pred dogodkom.

Naravno je, da otroci napišejo najprej dogodek; vanj bodo nevsiljivo vnesli svoje sporočilo. Važno je, da otrok ne laže, da je iskren.

Otroku je blizu zgodba, manj pa junakov notranji svet.

Res je otrok veliko bolj zavzel z zunanji dogodki, s tokom

Raiko Kawashima (4) Japonska

otroka ob literarnem delu čustveno vzburi, takoj angažiramo v njem ustrezni jezikovni izraz.

O vseh ustvarjalnih postopkih vemo najbrž še premalo?

Učitelj razlaga povečini postopke tehnične narave (zbiranje besed, zgradba, predelave, dopolnila). Če ostane razlaga samo racionalna, je pisanje otroku tuje.

Če pa ga čustveno in domišljij-sko dovolj motiviramo, bo šel skozi vse ustvarjalne postopke, čeprav se vseh ne zaveda: poi-skat mora najustrenejši dogodek, iz njega izluščiti tiste posa-

pripetljajev. Junakova stanja in razpoloženja bo najlaže začel opisovati tako, da se bo naslonil na svoje notranje življenje. Potrebno pa je nekaj funkcionalnih vaj, da mu zbudimo zvedavost za podobna razpoloženja junakov v literaturi, recimo: Kako doživlja ljudi v mraku.

Kaj je pravzaprav vaš glavni namen pri delu z otroki?

V Pionirskem domu, oziroma Centru za kulturo mladih ne delamo iz otrok ne igralcev, glasbenikov, likovnikov, kaj šele pisateljev, ki se jih sploh »delati« ne da. Skušamo pa narediti občutljivega človeka, razgledanega po stvarih in pojavih življenja, svojevestnega toliko, kolikor je svojevesten sam. Vsi vemo, koliko časa traja inkubacijska doba, preden človek najde v sebi, na tem vročem loncu brez ročajev, tisti prijem, s katerim bo samega sebe krepko potegnili na dan.

Vzgajamo mu pogum, da bo visoko letal. Četudi pade, bo še vedno obstal višje, kot če sploh ne bi poskušal letati.

Otrok naj odkriva sebe, naj se išče in najde, da bo znal — v samotni ali množici — tudi prazen prostor napolniti sam s seboj. Kratkotrajno, da bo naredil nekaj za tisto iskrico, ki jo vsak izmed nas nosi v sebi.

Pogovor pripravila
DANICA CEDILNIK

Irena Popov-Zihelić, Makedonija, »Igre v snegu«, 14 let

Novosti pri Slovenski matici

Knjige Slovenske matice ne spadajo med tista založniška dejanja, ki jih ponavadi spremlja reklama in skrb za tržni učinek, vendar se med matičnimi izdajami vedno najdejo dela, ki zbujejo zanimanje in celo zaslužijo več priznanja, kot ga ponavadi dobe. Iz lanskega leta se nadaljuje v letošnje **Cvetnik slovenske vezane besede** Alfonza Gspana, pri katerem je sodeloval in ga dopolnil Anton Slodnjak. O obeh knjigah doslej še ni bila napisana obsežnejša kritika, ki bi študijsko analitično razgrnila problemsko širino, kot jo je ponudil Cvetnikom Alfonz Gspan. Prav tako tudi ni predstavljen kompleks literarnozgodovinskih, teoretičnih in estetskih silnic, ki jih vsebujeta obe knjigi v takem izboru.

Med leposlovnimi deli omenjamo roman Nade Matičičeve *Labirint*, kjer pisateljica nadaljuje tematiko šolske mladine, vzgojiteljev in današnje stvarnosti, ki jo je v svojih delih že obravnavala. Vendar ne gre za ponavljanje, lahko bi rekli, da je pred nami osvetlitev mladostnikov, učiteljev, staršev in mnogih življenjskih vprašanj, ki spremljajo njihove poti.

Spomine Franca Petka je izdala Slovenska matica v sodelovanju z založbo Drava Borovlje. Besedilo je pripravil in oblikoval Janko Pleterski, pri opombah pa je sodeloval Tone Zorn. Uvodno besedo o dr. Francu Petku pa je napisal dr. Franci Zwitter: o široko razgledanem koroškem Slovencu, ki 15 let po smrti doživlja memoaren natis zelo zanimivih pričevanj. Spomini dr. Petka segajo od plebiscitnega časa na Koroškem pa do Hitlerjeve Nemčije in prepovedi slovenskega življa 1941. Razgibanost življenja slovenskega izobraženca na avstrijskem Koroškem odkriva marsikaj še neznanega.

To daje knjigi še posebno vrednost. Knjigo je lepo opremila Nadja Furlan.

V prevodu Josipa Vidmarja je izšla tokrat tragedija Alekseja Konstantinoviča Tolstaja **Smrt Ivana Groznega**. Gre za eno od dramatskih del tega pisatelja, ki je podal zgodovinsko trilogijo, nastalo 1866. leta, drugi tragediji pa sta sledili. Tragedija v verzih bi gotovo potrebovala komentar. Simoniti je zajel v devetih poglavjih pojave humanizma (in

renesanse) od celjskih grofov pa do dunajske univerze po smrti cesarja Maksimilijana. Simoniti jeva razprava prinaša obilo novega, zato je vredno o njej posebej spregovoriti. Za učinkovito, skladno knjižno opremo je poskrbela Nadja Furlan.

V zbirki Filozofska knjižnica so izšli **Izbrani filozofski spisi** idealističnega filozofa Gottfrieda Wilhelma Leibniza. Besedila je izbral in prevedel Mirko Hribar. Slovenska matica se je v tej zbirki opredelila za prevode starih filozofov in jih načrtno izpolnjuje. Nekaj misli o Leibnizovem življenju in delu je uvodoma napisal dr. Frane Jerman, ki je predstavil Leibnizovo filozofijo v primerjavi z drugimi misleci. Prevajalec je na koncu na kratko opozoril tudi na to, kako razdrobljeno je Leibnizovo delo, prevedel pa je vse bistvene spise, ki lahko pripomorejo slovenskemu bralcu, da se spozna z miselnostjo Leibnizovega mišljenja.

Zbornik **Oton Župančič—Simpozij 1978** se je izoblikoval v uredništvu Franceta Bernika in je posebna izdaja Slovenske matice. Mednarodni simpozij o Otonu Župančiču pri SAZU je prinesel več kot štirideset referatov; od tega jih je dobra polovica nastala kot raziskovalno delo slovenskih avtorjev, devet jih je bilo iz tujine, deset pa iz drugih jugoslovanskih republik in pokrajin. Objavljeni so bili vsi referati, razen makedonskega, ker Aleksander Spasov ni utegnil pripraviti referata za objavo. Zbornik ima gradivo porazdeljeno na tri tematske kroge. V prvem so referati, ki obravnavajo z različnih vidkov Župančičovo izvirno leposlovje, predvsem pesništvo, precej poudarjena pa je njegova dramatika. V drugem razdelku so referati primerjalne narave, kjer se kaže Župančičev odnos do slovenskega pesništva, do jugoslovanskih pisateljev in do pesnikovega mesta v evropski književnosti. Tretji razdelek je posvečen Župančičevemu prevajanju in prevodom Župančičevih pesmi v tuje jezike.

Opozoriti je treba še na **Glasnik Slovenske matice**, ki izhaja občasno in prinaša gradivo, ki je povezano z dejavnostjo te založbe.

I. G.

Šuhu in leteča princesa

V začetku februarja je Ljubljansko Mladinsko gledališče uprizorilo duhovito pravljico igrano Šuhu in leteča princesa sodobnega nemškega dramatika Petra Hacksa.

Protagonist igre je nenavadna, simbolična oseba, človek-ptič Šuhu, ki hoče živeti v slogu s svetom in mu koristiti, toda svet Šuhuja zavrne in ga preganja; preveč je podoben ptici, premalo »navadnemu človeku«. S svojo naivnostjo, bistrostjo in pretanjenostjo se to eterično bitje dviga nad vsakdanjim grobim, hudobnim in topoumnim svetom. Šuhu »hodi po zemlji, da bi lahko letel« in čeprav »vse ve«, se mora še marisčesa naučiti. Zemeljski porazi ga bogatijo in obenem vodijo k cilju. Ta cilj

sta duhovitost in domiselnost, ki sta ju znala še posebej poudariti režiserka Mirjana Erceg in scenograf Alwin Eckert; oba sta delala v Gledališču prijateljstva v Vzhodnem Berlinu. Predstava je razgibana in hrati polna domislic. Dogajanje je povezoval Vladimir Jure, glavno vlogo — Šuhuja pa je uspešno, doživeto uprizoril Željko Hrs. Krojača je predstavil Sandi Pavlin, Niko Goršič je nastopil v dveh vlogah — kot župan in kot kralj Tripolisa, Nikola Pasavovič pa je bil veliki vojvoda Koburggotski. Marinka Sternova je odigrala Suhuloga, Sandi Pavlin vrhovnega pastirja Skratnikov in Miro Weber prvega Špinačarja. Leteča princesa je bila Olga Gradova, cesarja Fridrika Mezopotamskega in dolgo

pomeni uresničenje ali možnost za uresničenje prastarega človeškega hrepenenja: Šuhu s svojo princeso poleti k nečemu višjemu, čistemu; k ljubezni, svobodi, ali kdo ve k čemu, po čemer hrepenijo ljudje od vekomaj.

Čas izgubi svoj pomen — prastara, a še vedno aktualna pravljica skriva pod svojo duhovitostjo škrovo težnjo po harmoniji, hkrati pa ostro kritizira današnji svet — surovost in nasilje.

Najznačilnejši lastnosti igre

časnega nizozemskega regenta pa je predstavil Pavle Rakovec. Krojačevo ženo in klovna je odigrala Milena Grmova.

Predstava se konča, gledalčeva domišljija pa roma naprej, saj je igra v resnici začetek velike predstave na tem največjem odru sveta, ki se mu pravi človeška domišljija. Razmišljamo, primerjamo, ugotavljamo, skratka, sodelujemo pri predstavi, ki živi v nas še dolgo zatem, ko odidemo iz gledališke dvorane.

V. K.

Naš Polde Suhodolčan

Kdo sme tako reči? Njegovi domači? Njegovi učenci? Stanovski in delovni kolegi? Mladi bralci? Ali kar vsi, ki ga imamo radi, ki beremo njegova dela — bodisi v Sloveniji, Jugoslaviji ali drugod po svetu... — Enajst njegovih del, prevedenih v dvanajst jezikov, je doživelo dvaindvajset izdaj.

Naš Polde Suhodolčan je umrl. Izšle so osmrtnice, v katerih ga osem slovenskih večjih kulturnih ustanov šteje za svojega najoznejega sodelavca. Kolikšno delo! Toda, če bi osmrtnice pisali otroci, bi bili naši časopisi preplavljeni z njimi!

Več kot trideset knjig je napisal za mladino, tri bodo izšle še letos. Nekateri so dosegli tudi po pet ponatisov. Mladim je dal šest iger za oder in enajst za radio. Med njegovimi realističnimi pripovedmi za mladino je najbrž največji dosežek *Skriti dnevnik* (preveden v več jezikov). Za mlade bralce, za katere je v svetu domišljije še vse mogoče pa je oživil Krojačka Hlačka. Tenkočutne, prefinjene zgodbe na ravni otroške dojemljivosti razločno pokažejo nasprotje med potrošniškim svetom in svetom vrednot, h kateremu usmerjajo bralce njegova dela.

Skoraj sočasno kot krhki Hlaček sta stopila v svet večjih solarjev detektiva Naočnik in Očalnik. Literarna moč, svojevrsnost in izoblikovanost značaja, nevsiljiva človeška poštenost — in še privlačna oblika so tako osvojili mlade bralce, da je pisatelj na šolah često nastopal kot njun zastopnik.

Polde Suhodolčan je bil učitelj na Prevaljah — in več kot šestnajst let tudi ravnatelj. Iz pedagoškega dela za mladino izhaja njegova izjemna zamisel o bralnih značkih. S profesorjem Stankom Kotnikom sta na Prevaljah leta 1961 podelila prve — Prežihove — bralne značke. Prejelo jih je 32 učencev. Zdaj je v Sloveniji 26 bralnih značk in vsako leto si eno od njih prisluži okrog 120.000 mladih bralcev

(60 odstotkov osnovnošolcev). Pisatelj Suhodolčan je pogosto sodeloval na teh slovesnostih, saj je obiskal okrog štirideset slovenskih šol na leto (in še veliko v drugih republikah in zamejstvu). O svojem pisanju je menil: »Delo za mlade je najboljša taktika, ko tudi odrasel bralec najde v njem kaj zase«.

Za odrasle je izdal tri knjige novel in šest romanov. Od teh je Najdaljša noč prevedena tudi v nemščino. V njih naturalistično psihološko razčlenjuje, odnose med ljudmi — in v človeku samem. Kajti človek je dober in slab, plemenit in malenkosten. Dvojnost, ki je v delih za mladino pogosto zabavna in odrešujoča, se tu pojavlja kot breme. Človek bi bil rad celota.

Pisatelj pravi: »Delu za mlade posvečam enake ustvarjalne moči kot delu za odrasle«. In vendar je v Suhodolčanu mladinski pisatelj zasenčil pisatelja za odrasle. Morda iz istega (podzavestnega ali zavestnega) vzgiba, zaradi katerega v svojih mladinskih delih vedno stopi na stran šibkejšega ali zapostavljenega.

Vse o pisatelju, o njegovem življenju, delu in nagradah, ki jih je prejel, najdemo v knjigi *Levi in desni klovni*, ki prihaja pravkar na knjižni trg. Prvi dotiskani izvod te knjige je pisatelj še imel v rokah. Počasi ga je prelistal, potem zaprl; odložil — in odšel za vedno, knjigo pa zapustil nam.

Tisti, ki smo ga poznali in imeli radi (veliko nas je), čutimo, da ostaja z nami — ne kot bled spomin, pač pa čisto zares, kot ostanejo ljudje, ki so nam bili pri srcu. Greš po poti ali cesti proti eni od naših šol in nenadoma zaslišiš Suhodolčanove besede: »Počakaj! Od tod je najlepši pogled na okolico. Naočnik bi vsakomur svetoval, naj si jo dobro ogleda. Zaradi otrok in zaradi lepote. Lepota vedno prav pride«. Ali je pomembno, kdaj so bile te besede izrečene? Žive so.

NEŽA MAURER

Tisnikar v Mali galeriji

Mož s prosekture — kot bi lahko imenovali slikarja Jožeta Tisnikarja — se nam znova odkriva, tokrat z enajstimi slikami, ki so razstavljene v ljubljanski Mali galeriji. Pred nami so novejša dela v olju in temperi, nastala med leti 1977 in 1979. Slikar, čigar dela so obšla razne ga-

lerije od domačega Slovenj Gradca pa do Nove Gorice, Skopja in od Dunaja, Celovca do Pariza, je doživel priznanja, ki niso zapisana in izrečena iz vpljudnosti. Gre za posebno profiliranega samouka, ki si je s svojo motiviko, miselnimi spoznanji in zlasti s slikarskimi izrazili pridobi

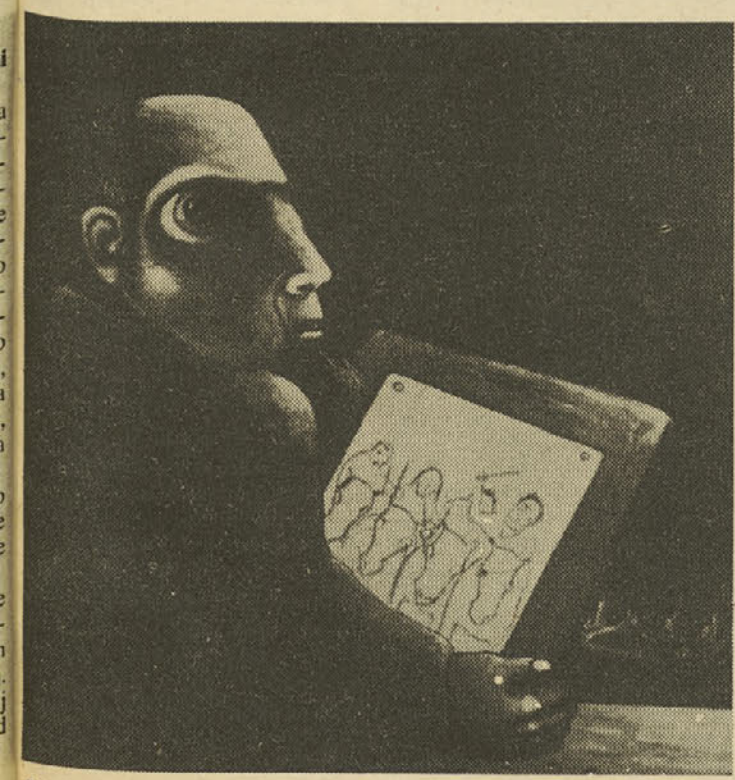
bil ugledno mesto v današnjem raznolikem slikarskem svetu.

Razstava govori, da je Tisnikar ostal zvest motiviki smrti. Ob drugih motivih, za katere je značilna elegičnost, je dal viden poudarek avtoportretu. Smrt in zavest o minljivosti sta miselni sestavini, ki trajno spremljata Tisnikarjevo ustvarjanje. Gledalec se ponavadi znajde v paradoksalnem položaju, ko motri sliko V prosekture (1978) in Gostlino (1979), pa tudi katero od različnih avtoportretov. Odbija ga smrt, posebno, če je to miselno spoznanje podano tako sugestivno kot pri Tisnikarju, po drugi strani pa premaga slikar gledalčovo nelagodnost s sugestivno ekspresijo naslikanega kot neizprosno resnico. Če smo pri M. Preglju priča smrti kot dramatičnem boju med življenjem in smrtjo, pri F. Miheliču smrti kot apokaliptični z režečimi spakami in bestialnostjo, pa najdemo pri Tisnikarju tišino molka, smrti. Tudi tu so drame, vendar potopljene v nemoč, tišina molka je presunljiva. Tisnikar posega v ta zoženi svet, ki je zaznamovan z minevanjem in ga vidi na pragu smrti zato, da laže izrazi svojo filozofsko bit, ki izvira pri njem iz neposredne življenjske izkušnje. Ekspresijo risarskega deleža podkrepi z zamolklimi barvami. Kompozicija je enovito zamišljena in izpeljana, pogosto s simbolno nadgradnjo ob preobliko-

vanih realijah prizora. Hladno niansiranje barv, tudi ob kontrastih beline, je ubrano v prevladujoče temne tone. Slike z razstave zrcalijo poleg osrednjega sporočila še veliko spremljajočih razpoloženj in spoznanj. Avtoportret, ki ga videvamo dandanes tako poredko, sega v zadnja tri leta Tisnikarjevega ustvarjanja. Vsi štirje Avtoportreti v ekspresivni jasnosti razodevajo Tisnikarjev značilni odnos: slikar se ni nikoli upodobil le zase, marveč vedno povezan z okoljem, delom. Postavlja si vprašanja o umetniku, svetu in njegovem delu. Tako kot pri drugih slikah je tudi tu umetnik skrčil ikonoografske prvine na strogo bistvene sestavine in dal celoti ekspresiven in iskren izraz.

Tisnikar je sugestivni slikar, ki spontano sledi svojim ustvarjalnim nagibom in dosledno uresničuje lastne vzgibe in spoznanja. Njegove slike ne dopuščajo gledalcu, da bi površno sledil ponujenemu sporočilu, zato zahtevajo Tisnikarjeva platna premisljujoč odziv gledalca. Tisnikar je katarzični izpovedovalec, ki želi, da bi človek postal boljši. Tudi upadljivi avtoportreti, ki so nastali v različnih obdobjih, niso le ekspresivno ogledalo slikarjeve resnice o sebi, pač pa segajo hkrati prek lastne osebnosti v svet, s katerim je umetnik povezan.

IGOR GEDRIH

Jože Tisnikar: Avtoportret, 1979, olje, tempera na platnu

Študij ob živi glasbi

Zveza kulturnih organizacij mesta Ljubljana je razširila svojo dosedanje dejavnost še na spoznavanje zborovske literature z gramofonskih plošč, kaset in magnetofona. Odbor za vokalno-glasbeno dejavnost pri Zvezi kulturnih organizacij mesta Ljubljana je priredil zborovske disko studia, ki je povsem nova dejavnost pri nas. Namen prireditelja je čim bolj usposobiti zborovodje in hkrati s tem dvigniti raven kakovosti naših zborov (V Sloveniji je 61 pevskih zborov s 50 zborovodij — od tega jih je le 23 strokovno usposobljenih). Študij ob živi glasbi z gramofonskih plošč, ki jih je dala na voljo gramofonska industrija, bodo obogatila predavanja priznanih glasbenih strokovnjakov (muzikologov, kritikov, pedagogov, dirigentov in skladateljev). Na študijskih večerih, ki bodo za začetek enkrat mesečno, se bodo zborovodje in drugi poslušalci seznanili z zborovsko glasbo po stilnih obdobjih, z glasbenimi značilnostmi posameznih naših in tujih pokrajin, dežela in ljudstev, z izvedbami po zvrsteh, z vokalno-instrumentalnimi

skladbami, z glasbo po njeni usmerjenosti in s ploščami posameznih naših in tujih pevskih zborov.

Za vse zborovodje bo zborovski disko studio bistvenega pomena, saj se bodo seznanili tudi s praktičnim zborovodskim delom (interpretacija in druge zborovske discipline) in spoznali hkrati zgodovinske značilnosti posameznih del. Še posebej priporočamo zborovski disko studio vsem glasbenim pedagogom na vseh naših šolah, vabljeni pa so tudi vsi ljubitelji zborovske glasbene umetnosti.

Naj povemo, da je doslej na voljo 150 plošč z zborovsko glasbo, število pa nenehno raste, obseg se širi tudi na kasete (že doslej je zagotovljeno gradiva za petdeset predavanj).

Zborovski disko studio so odprli 20. februarja v učilnici Partizanskega pevskega zbora v Ljubljani na Krekovem trgu 2-II-vhod pri grajskem predoru. V tem prostoru, kjer se lahko zbere okrog 70 poslušalcev, se bomo srečali na študijskih večerih zborovske disko studia.

Obvestilo učiteljem srednjih šol

DRUŠTVO MATEMATIKOV, FIZIKOV IN ASTRONOMOV je sklenilo oživiti predavanja iz matematike za srednješolce. S predavanji bomo začeli v drugem semestru. Na sporedu bodo vsak četrtek od 19. do 21. ure zvečer v predavalnici M2, Jadranska 21.

S predavanji želimo doseči troje:

- pomagati krožkom po srednjih šolah
- zbrati več gradiva za Presek in hkrati popularizirati že objavljene članke
- pomagati pri pripravi na tekmovanja

Predavanja naj bi bila opremljena z zgledi in nalogami — udeleženci pa bodo po možnosti dobili dodatne naloge za samostojno delo doma in v krožkih.

Urnik predavanj iz matematike za srednješolce za mesec februar in marec 1980

7. 2. dr. Suhadolc:	Matrike
14. 2. F. Forstnerič:	Kongruence
21. 2. T. Pisanski:	Veržni ulomki
28. 2. V. Batagelj:	Vsote končnih zaporedij
6. 3. M. Omladič:	Interpolacija
13. 3. A. Ferligoj:	Matematika v družboslovju
20. 3. dr. Grasselli:	Fareyeva zaporedja
27. 3. Z. Magajna:	Geometrijske disekcije

Seminar

PEDAGOŠKI INŠTITUT IN PEDAGOŠKA AKADEMIJA V LJUBLJANI

organizirata peto in zadnjo ponovitev dvodnevne strokovne seminarja za učitelje fizike v osnovnih šolah. Tema seminarja je:

POLJA IN UPORABA UČIL TELTRON

Seminar bo na oddelku za matematiko in fiziko Pedagoške akademije v Ljubljani, Krekov trg 1 in sicer 14. in 15. marca. Trajanje seminarja: prvi dan od 14. do 19. ure in drugi dan od 8. do 17.30.

Prispevek za seminar v višini 500 din nakažite na žiro račun 50101-603-50844, prijavnico pa pošljite na naslov: Pedagoški inštitut, Gerbičeva 62, 61111 Ljubljana. Število seminaristov je omejeno na 60.

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNE IN VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE, ali veste, da so razpisi v Prosvetnem delavcu za vas veliko cenejši kot v drugih časopisih?

VSAKEMU, KI IZOBRAŽUJE IN VZGAJA, PROSVETNEGA DELAVCA!

Nova skupinska naročila:

Osnovna šola narodnega heroja Rajka, Hrastnik, 30 naročnikov
 Ekonomsko-administrativni šolski center Koper, 13 naročnikov
 Osnovna šola A. Debeljak, Loški potok in Osnovna šola Majšperk, 8 naročnikov
 Osnovna šola R. Iršiča, Mislinja, 7 naročnikov
 Osnovna šola Baza 20, Dolenjske Toplice in Izobraževalni center za tehniške stroke, Novo mesto, 6 naročnikov
 Kovinarska in kmetijska šola Ptuj, 5 naročnikov.

VSEM, KI RAZŠIRJAJO NAŠE GLASILO, PRISRČNA HVALA!

V ogledalu

V uredništvu prejemo zadnje čase veliko iskrenih priznanj zato, ker se trudimo, da bi bil Prosvetni delavec vsebinsko čim bolj bogat, aktualen in svež. Ta sporočila so kot ogledalo: v njem zagledamo — vsaj za trenutek — koristnost in vrednost svojega dela, pa tudi dobre in naklonjene obraze tistih, ki nam dajejo spodbudo; ta pa je pri zahtevnem uredniškem delu zmeraj dobrodošla.

Zelja, da bi pravočasno dali prosvetnim delavcem aktualne informacije in gradiva, usmerja vsebinsko zasnovane nove številke. Zato smo namenili slovenskemu kulturnemu prazniku, obletnici Prešernove smrti, že letošnjo drugo številko Prosvetnega delavca, saj smo vedeli, da bo tretja številka, ki ima sicer datum datuma 8. 2. 1980, prišla med bralce šele med 12. in 14. februarjem. Prav pohvalili so nas, kako lepo smo počastili Prešerna, ta simbol slovenske samobitnosti, ki ponosno kraljuje na uvodni strani. To številko smo obogatili še s kulturno stranjo in z rubriko o novih knjigah.

Te dni pa smo prejeli tako-le »ljubeznivo« pisemce:

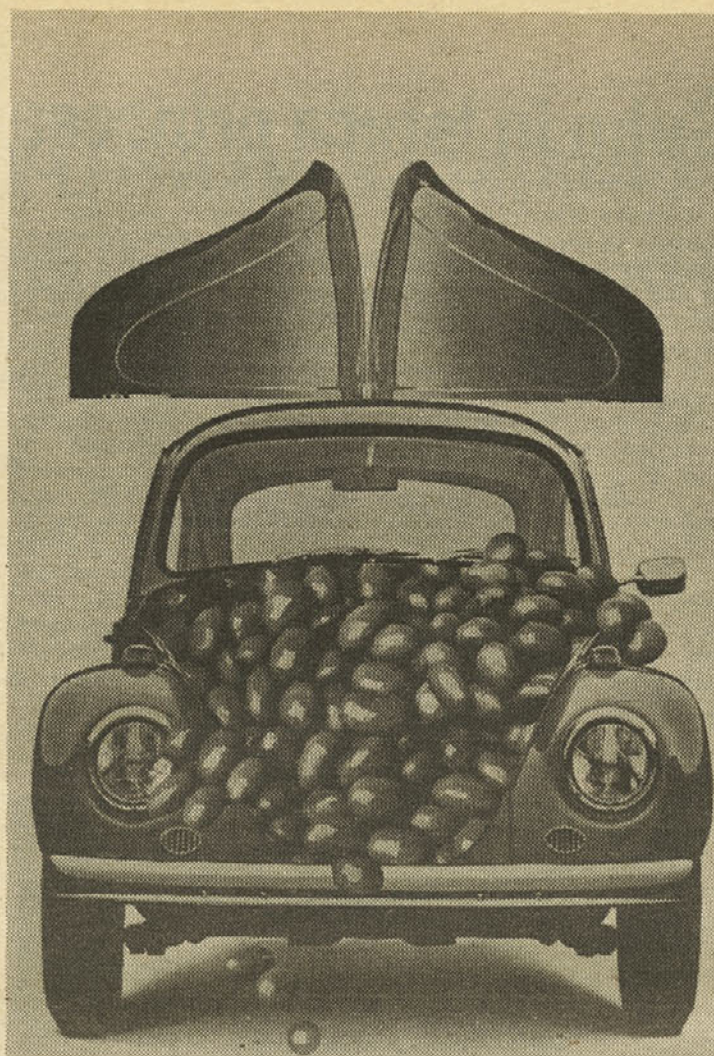
»Ljubljana, 16. 2. 1980 — Uredništvu Prosvetnega delavca! Dvanajst let berem Prosvetnega delavca. Sem prosvetna delavka, ki je pred leti prišla s podeželja in zato iščem tudi v tem glasilu, če je kaj za šolo porabnega. Ko sem vzela zadnjo številko Prosvetnega

delavca v roke, nisem mogla verjeti. 8. februar, pa brez beležja Franceta Prešerna. Sem geograf, pa vendar je kulturni praznik za vse Slovence, šole pa še posebej vemo in praznujemo. Škandal, da glasilo prosvetarjev kar zamoči 8. februar. Nisem samo jaz ogorčena in se vprašujem, kdo ureja to glasilo in kako je mogoče izpustiti ta praznik, ki so ga v partizanih postavili kot slovenskega. Lepo obliko ima Prosvetni delavec, a poleg kvalitetnih člankov prosvetarji ne pričakujemo otrobov. Premislite, kaj ste že imeli, pa nimate in da je glasilo namenjeno učiteljem, ki jim lahko dosti koristijo. Nekulturnega glasila pa si gotovo nihče ne želi. Kolegica je našla v Kmečkem glasu Prešerna, pri vas niti besedice. Manj otrobov in več tistega, kar smo učitelji že dobili v tem časopisu, pa ga sedaj malo. Tovariški pozdrav A. Novak.«

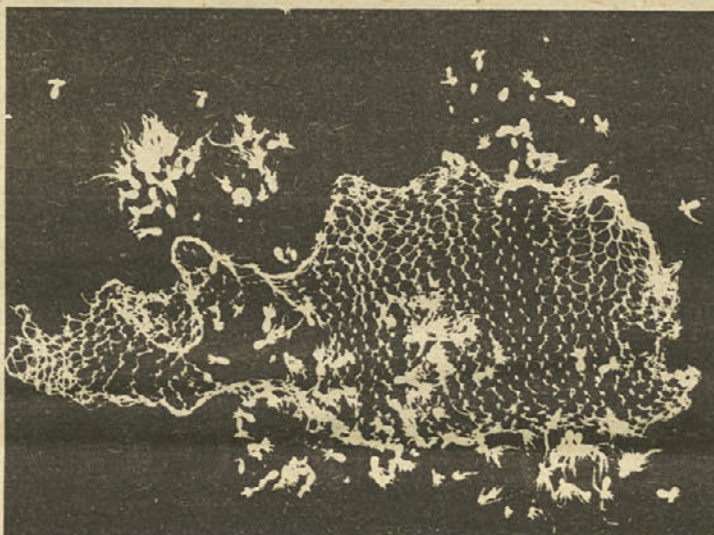
Namesto prijaznih obrazov smo tokrat zagledali v ogledalu obraz, ki ga je zaznamovala huda jeza. Joj, kakšen temperament! In kakšna nadmoč! Verjetno so prav zaradi takih primerov nekoč — že davno v praskupnosti — sprejeli moralno pravilo, da se je treba o človekovi krivdi prepričati prej, preden udari s kolom po glavi.

Tisto o »otroboh« pa si bomo vzeli k srcu. Čeprav smo tokrat kot vidite, še naredili izjemo.

UREDNIŠTVO

Stane Jagodič: Dobro leto, fotomontaža, akademski slikar je prejel letos nagrado Prešernovega sklada

Grafika akademskega slikarja Bojana Golije, predstojnika katedre za likovno vzgojo na Pedagoški akademiji v Mariboru

SLUŽBO ZAMENJA

Profesorica likovne vzgoje, ki poučuje v občini Ljubljana-Center, išče zaposlitev na območju občine Ljubljana Šiška ali v okolici. Mogoča je tudi zamenjava poučevanja. Naslov v uredništvu Prosvetnega delavca.

prosvetni
delavec

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 8 din. Letna naročnina 150 din za posameznike, za delovne organizacije 250 din, za študente 100 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
 Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Voščilnica za Alfonza Koprivo ob njegovi 75-letnici

Med nami so še pedagoški delavci, ki opravljajo svoje delo tiho, vztrajno in zanesljivo; četudi so že dosegli pokojninsko pravico. Tako je tudi ob delu za dobro mladih in odraslih »prijatelj« znani šolski pedagog in praktik — ALFONZ KOPRIVA iz Maribora (roj. 5. 2. 1905) do svojega visokega življenjskega jubileja. Rodil se je v učiteljski družini, ki mu je že zgodaj vcepila smisel za pedagoško delo, zato se je po 5. gimnazijskem razredu vpisal v drugi letnik mariborskega učiteljskega, kjer je leta 1924 maturiral.

Pred vojno je učiteljeval po večini v manj razvitih krajih obmejne severne Slovenije, kjer je spoznaval ljudi in njihove težke življenjske razmere, marljivo prebiral domače in tuje slovstvo ter iskal stike s pedagoško pomembnejšimi središči in strokovnimi organizacijami. S končno namestitvijo v Mariboru se mu je uresničila želja, da je zavzeto sodeloval kot član in strokovni tajnik Pedagoške centrale do leta 1941. V prof. G. Šilihu, dr. F. Žgecu in drugih je našel odlične mentorje za svoje notranje in zunanje oblikovanje in za delo. Ob delovanju v tej organizaciji z rednimi pedagoškimi tečaji za učitelje in starše so se mu nenehno odpirala nova pedagoška in socialna spoznanja, udeleževal se je študijskih ekskurzij na Dunaj in v CSR in se takó razvil v zagovornika nove in naprednejše šole, ki je postajala z novo didaktiko in metodiko vsebinsko in tehnološko bogatejša za učence in učitelje. To je bila življenjska šola, v kateri se je uveljavljal skupinski in individualni pouk z učnimi listki in delovnimi napotili. V tistih predvojni letih se je razvila Pedagoška centrala v središče za stalno in prostovoljno (samo)izobraževanje njenih članov po načelih znanstveno ustreznejše šolske pedagogike in didaktike. Svojo razlago v šoli in zunaj nje je Alfonz Kopriva bogatil s pozitivnimi vzgojnimi in življenjskimi poudarki, da bi vsestransko razvijal mlade ljudi v zdrave pedagoške osebnosti. Vrsto zaslug si je pridobil tudi v organizacijah Rdečega križa, v težavnem protialkoholnem gibanju in v boju proti kajenju mladine. Zato je postal častni član RK in slavističnega društva, obenem pa je prejel tudi priznanje Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije za svoje življenjsko delo.

Med vojno so ga z ženo izselili v Avstrijo. V začetku je moral delati nekaj časa v čevljarški delavnici, nato pa so ga izselili v Avstrijo, kjer se je povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem pri

zbiranju zdravil in drugih pripomočkov. Po osvoboditvi je študiral slovensko jezikoslovje in književnost na ljubljanski višji pedagoški šoli in se tako strokovno izpopolnil. Z učiteljskega je opravljal nelahko vadniško delo, več let je bil tajnik učiteljskega in vadbne, poleg tega pa redno in živahno sodelavec domačem pedagoškemu društvu. Materinščino je poučeval tudi v poklicnih šolah za mladino in odrasle.

Alfonz Kopriva je že pred vojno začel pisati krajše in daljše članke, nekaj razprav, strokovna poročila in podobno. S članki je sodeloval v Popotniku, krajši čas v Slovenskem učitelju, v Učiteljskem tovarišu, ozneje v Sodobni pedagogiki in Prosvetnem delavcu. Pomembno je njegovo sodelovanje pri pisanju in izdelavi prvih povojnih Slovenskih jezikovnih vadnic za osnovne (v treh delih) in za nižje strokovne šole (podeljena Prešernova nagrada), ki so izšle v več ponatisih. Njegovi daljši prispevki so objavljeni v zborniku Osnovna šola ob njeni stoletnici (1869-1969) z naslovom Od naravnega nauka do spoznavanja narave in družbe, dalje O pravorečnem pouku v osnovni šoli (Kongresni zbornik 1960), poročilo o Razvoju učnih načrtov (SP) in Razvoj šolstva v Mariboru od 1224 do danes v Krajevem leksikonu. Sodeluje tudi v mariborskih Dialogih s kulturnimi članki in informacijami in v raznih drugih strokovnih glasilih o treznosti vzgoji, varčevanju, lepem vedenju in pod. Občasno dopisuje v Večer in Delo in v razne biltene, udeležuje pa se tudi prijateljskih obmejnih srečanj kulturnih delavcev z obeh strani meje.

Kot didaktično sodoben in vzgojno uspešen predavatelj o naši materinščini in njenem razvoju se odlikuje po veliki ljubezni do našega jezika in nosilcev slovenske kulture od Primoža Trubarja dalje. Osebnostno skromen, potrpežljiv in ljubeč z nasveti in pomočjo si je ustvaril bogato knjižnico, ki je vredna občudovanja.

Še marsikaj bi lahko povedali o pedagoški osebnosti Alfonza Koprive in njegovem dolgoletnem delu v humanitarnih družtvih, ki jim je zvest do danes. Ob njegovem življenjskem jubileju mu pošiljamo iskreno voščilo, da bi se še dalje srečevali na ulicah, sestankih in pedagoških posvetih ter obujali številne spomine na dolgo prehojeno pot. Še veliko zdravih in čvrstih let!

A. SILVIN

Socialno učenje

V Slovenskem šolskem muzeju bo 27. februarja ob 11. uri odprta nova razstava o socializaciji predšolskih otrok.

Razstavo je pripravil nemški mladinski inštitut v Münchnu zato, da bi pomagal izboljšati pedagoške metode dela z otroki v vrtcih. Načrt je prirejen starostno mešan skupinam otrok od treh do petih let, ki so različnega socialnega porekla in imajo različno poprežno znanje. Obsega 28 didaktičnih enot in je razdeljen na tri razstavna področja.

Prvo prikazuje, katere pedagoške dejavnosti so smiselne, kadar upoštevamo pripetljaje iz življenja otrok. Drugo področje opozarja na najpomembnejše značilnosti iz pedagoške prakse, tretje pa ponazarja razvoj didaktičnih enot in njihove sestavine. Na vseh treh področjih so predstavljeni zgledi iz življenja otrok, prikazane so tudi dodatne dejavnosti, ki usposablajo otroke, da se bo znašel v takem ali podobnem položaju.

Učni načrt je sestavljen kot stopnja skupinskega dela; pri tem sodelujejo otroci, starši,

vzgojiteljice in drugi. Pri takem sodelovanju se spremene običajni odnosi med vzgojiteljem in otrokom zato, da se otrok nauči čimveč in si pridobi potrebne izkušnje.

Načrt je sestavljen na pobudo ministra za socialno skrbstvo dežel Rheinland-Pfalz in Hessen, podprl pa ga je zvezni minister za vzgojo in znanost. Po tem načrtu delajo poskusno že v 20 vrtcih. Menimo, da bo razstava zanimiva tudi za naše vzgojiteljice, saj bodo lahko marsikatero zamisel in spoznanje iz prakse uporabile pri delu v svojih vzgojno-varstvenih organizacijah. Ogled razstave priporočamo vzgojiteljicam, pedagogom, sociologom in vsem, ki se ukvarjajo z vzgojo naših najmlajših. Poleg ogleda razstave priporočamo, da se udeležijo predavanj, ki jih bo imel avtor razstave gospod Tutzmoser v sredo 27. februarja ob 15.30 in v četrtek 28. februarja 1980 ob 10. uri v predavalnici Zavoda SR Slovenije za šolstvo na Poljanski 28-II.

Razstava bo odprta od 27. februarja do 19. marca 1980.

S. P.